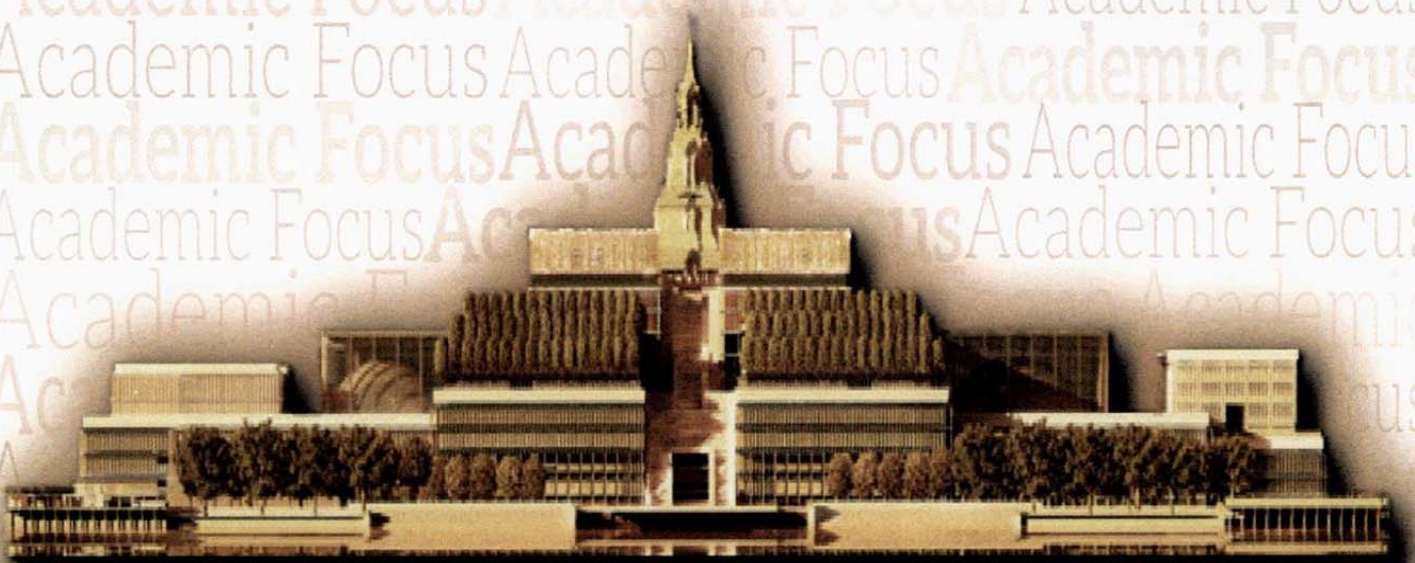

Academic Focus

เอกสารวิชาการ

อดีต ปัจจุบัน และอนาคตของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน

สำนักวิชาการ

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร

ISSN 2287-0520

ดาวน์โหลดเอกสารได้จาก <http://www.parliament.go.th/library>

Academic Focus

มกราคม 2559

สารบัญ

บทนำ

สาระสำคัญของพระราชบัญญัติลักษณะปกครอง
ท้องถิ่นแต่ละฉบับ ตั้งแต่ปี 2440 – 2552

การเข้าสู่ตำแหน่งของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน

คุณสมบัติของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน

การพ้นจากตำแหน่งของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน

อำนาจหน้าที่ของกำนัน

อำนาจหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้าน

ลักษณะงาน – ค่าตอบแทน

กระแสการเปลี่ยนแปลงของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน

ปัญหาข้อวิพากษ์เกี่ยวกับกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน

บทสรุปและข้อเสนอแนะของผู้ศึกษา

บรรณานุกรม

เอกสารวิชาการอิเล็กทรอนิกส์

สำนักวิชาการ

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร

<http://www.parliament.go.th/library>

อดีต ปัจจุบัน และอนาคตของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน

บทนำ

ในอดีตลักษณะสังคมของไทยจะอาศัยอยู่กันเป็นกลุ่ม ในแต่ละกลุ่มจะมีหัวหน้าทำหน้าที่เป็นผู้ปกครองควบคุมดูแลชีวิตความเป็นอยู่ และป้องกันโจรผู้ร้ายอย่างใกล้ชิด ในปัจจุบันแม้สภาพสังคมจะเจริญขึ้น ผู้นำที่จะช่วยประสานกับภาครัฐแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนเมื่อเกิดภัยพิบัติในชุมชนขึ้น จึงจำเป็นต้องมีผู้นำ ซึ่ง “**กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน**” มีมาตั้งแต่สมัยโบราณ อยู่คู่กับการปกครองของไทย เพียงแต่การเรียกชื่อแตกต่างกัน คือ ยุคสุโขทัย ยุคกรุงศรีอยุธยาจนถึงยุคกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น และยุคปัจจุบัน คือ กรุงเทพมหานคร

ยุคสุโขทัยเป็นเมืองราชธานี

การปกครองจะแบ่งออกเป็นหัวเมืองชั้นเอก ชั้นโท ชั้นตรี และชั้นจัตวา ในแต่ละเมืองจะแบ่งออกเป็นแขวง โดยมีเจ้าเมืองและนายแขวงดูแล ซึ่งในแต่ละแขวงจะแบ่งออกเป็นแคว้น และแต่ละแคว้นจะแบ่งออกเป็นบ้าน โดยมีนายแคว้น หรือนายบ้าน เป็นหัวหน้าดูแล

ยุคกรุงศรีอยุธยาเป็นเมืองราชธานีจนถึงยุครัตนโกสินทร์ตอนต้น

การปกครองสมัยสุโขทัยได้นำมาใช้ในตอนต้นสมัยกรุงศรีอยุธยา จนกระทั่งในสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ กษัตริย์กรุงศรีอยุธยา ได้ปรับปรุงการปกครองโดยมีการแบ่งออกเป็นหัวเมืองชั้นนอก และหัวเมืองชั้นใน โดยมีผู้ปกครองที่มีบรรดาศักดิ์เป็นผู้รั้งหรือพระยา ซึ่งเมืองแต่ละเมืองจะแบ่งออกเป็นแขวง โดยมีหัวเมืองชั้นนอก

และในระดับแขวงแบ่งเป็นตำบล ซึ่งก็คือ แคว้นในสมัยสุโขทัย และในแต่ละตำบล จะแบ่งออกเป็นบ้าน ผู้ปกครองก็จะเป็นผู้ใหญ่บ้านดูแล และมีบรรดาศักดิ์ “พัน” ซึ่งใช้มาจนถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น โดยตำแหน่งนายบ้านและนายแคว้นจะเรียกว่า “พัน” โดยทั้งนายบ้านและนายแคว้น จะมาจากการแต่งตั้งของเจ้าเมืองหรือผู้รั้ง

ยุคปัจจุบัน

ในอดีตที่ผ่านมา ระบบการปกครองบ้านเมืองของประเทศไทย มีลักษณะค่อนข้างกระจายอำนาจ กล่าวคือ มีการแบ่งเขตการปกครอง และกำหนดวิธีการปกครองหัวเมืองต่าง ๆ ไว้ชัดเจน เพื่อควบคุมเจ้าเมือง โดยมีศูนย์อำนาจอยู่ที่ส่วนกลาง แต่ในทางปฏิบัติ ส่วนกลางหรือพระมหากษัตริย์กลับมีอำนาจจำกัด ในขณะที่เจ้าเมืองต่าง ๆ มีอำนาจมากขึ้น นอกจากนี้แล้ว ระบบการปกครองเช่นนี้ยังก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ อีก เช่น ปัญหาทางด้านการคมนาคมสื่อสาร การรั่วไหลในการเก็บภาษีอากร อิทธิพลของผู้เป็นใหญ่ในท้องถิ่น ตลอดจนความทุกข์ยากของประชาชน และยังต้องเผชิญกับอิทธิพลของต่างประเทศในยุคล่าอาณานิคม ทำให้การบริหารประเทศขาดประสิทธิภาพ และขาดความเป็นเอกภาพ ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ จึงได้มีพระราชดำริที่จะปฏิรูประบบการบริหารราชการจากรูปแบบการปกครองที่มีเมืองแม่ และเมืองประเทศราชอยู่ในปกครอง ซึ่งนับว่ามีจุดอ่อนตรงที่ขาดความเป็นเอกราช อันอาจนำไปสู่ความแตกแยก ขาดความสามัคคี และขาดความจงรักภักดีได้โดยง่าย มาเป็นรูปแบบการปกครองและการบริหารราชการที่แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนกลาง และส่วนภูมิภาค

การปฏิรูประบบการบริหารราชการส่วนกลาง พระองค์ได้ทรงประกาศพระบรมราชโองการตั้งกระทรวงใหม่ขึ้น 12 กระทรวง โดยทรงเลียนแบบมาจากประเทศทางตะวันตก มีการแบ่งสรรอำนาจหน้าที่ และความรับผิดชอบแยกตามลักษณะความชำนาญเฉพาะอย่าง และพระมหากษัตริย์สามารถควบคุมบังคับบัญชาเหล่าเสนาบดีได้อย่างทั่วถึง การปฏิรูปการบริหารราชการส่วนภูมิภาค พระองค์ทรงรวบรวมหัวเมืองตามชายแดนที่สำคัญ ๆ รวมเป็นเขตการปกครอง เรียกว่า “มณฑล” โดยมุ่งมั่นที่จะปกป้องประเทศจากการคุกคามจากภายนอก โดยจัดระบบที่เรียกว่า “ระบบเทศาภิบาล” มีหัวเมืองต่าง ๆ มารวมกันเป็นมณฑล และมีจังหวัด อำเภอ ตำบล หมู่บ้าน ลดหลั่นกันไป โดยมีข้าหลวงมณฑลเป็นผู้รับผิดชอบ และปกครองโดยรับคำสั่งและนโยบายจากส่วนกลาง

ในการจัดระเบียบการปกครอง จะมีการตั้งมณฑลเทศาภิบาล จังหวัดและอำเภอ มีผู้ปกครอง คือ ข้าหลวงเทศาภิบาล ข้าหลวงเมือง และนายอำเภอดูแลตามลำดับ ซึ่งต่อมาได้ยุบการปกครองระดับมณฑล และตำแหน่งข้าหลวงได้เปลี่ยนเป็นผู้ว่าราชการจังหวัด ส่วนในการปกครองที่ต่ำกว่าอำเภอ ก็จะแบ่งเป็นตำบล และหมู่บ้าน และมีการเปลี่ยนแปลงการสรรหากำนัน ผู้ใหญ่บ้าน จากการแต่งตั้งโดยข้าหลวงหรือผู้ว่าราชการจังหวัด เป็นการเลือกโดยประชาชนในตำบลหรือหมู่บ้านนั้น ได้มีการปรับปรุงกฎหมายหลักของการปกครองท้องถิ่น คือ การปกครองภูมิภาคของประเทศซึ่งรวมทั้งการปกครองในตำบลและหมู่บ้าน เมื่อมีการปรับปรุงจนเป็นที่แน่นอน รัชกาลที่ 5 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ตราพระราชบัญญัติปกครองท้องถิ่น รศ. 116 ขึ้นใช้บังคับทั่วประเทศ และต่อมาได้ปรับปรุงเป็นพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องถิ่น พระพุทธศักราช 2457 อีกครั้ง โดยเจตนารมณ์ของกฎหมายนี้ก็เพื่อให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เป็นตัวแทนของ

ประชาชนในท้องที่ปฏิบัติงานในฐานะเป็นตัวเชื่อมระหว่างรัฐบาลกับประชาชนในท้องที่ตำบล หมู่บ้าน ซึ่งห่างไกลเกินกว่าที่รัฐจะดูแลเองได้ทั่วถึงในขณะนั้น ดังสมเด็จพระยาตำราจราชานุภาพ เสนาบดีกระทรวงมหาดไทยทรงชี้แจงว่า

“...ความมุ่งหมายในการปกครองชั้นตำบลนี้ จะให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งราษฎรเลือกสรรขึ้นโดยความนิยม เอาเป็นธุระปรึกษาหรือช่วยกันรักษาบรรดาการในตำบลให้เรียบร้อยตลอดตำบลนั้น และเป็นหูเป็นตาของรัฐบาลที่จะสอดส่องดูแลกิจสุขทุกข์ของไพร่ฟ้าข้าแผ่นดินให้รู้เห็นได้ทั่วไป ตลอดจนช่วยนำเก็บภาษีอากรผลประโยชน์แผ่นดิน ซึ่งสมควรจะได้จากราษฎรโดยชอบธรรม ดังหน้าที่มีอยู่ในตำแหน่งกำนัน นายตำบลทุกวันนี้”

ในการปฏิรูประบบการปกครองส่วนภูมิภาค โดยการจัดตั้งมณฑลเทศาภิบาลนี้ รัชกาลที่ 5 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ทำการโดยเริ่มจากโครงการเล็กก่อน เมื่อสำเร็จและจัดระบบดีแล้ว จึงค่อยขยายผล และมีการทดลองเลือกตั้งกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ขึ้นเป็นครั้งแรกที่แขวงบางปะอิน เมืองกรุงเก่าหรือจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เมื่อวันที่ 10 สิงหาคม 2435 ซึ่งนับว่าเป็นจุดเริ่มแรกของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย เป็นวันที่ได้มีการจัดตั้งสถาบันกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ขึ้นเป็นครั้งแรกในสมัยรัชกาลที่ 5 โดยทรงมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาตำราจราชานุภาพ (เสนาบดีกระทรวงมหาดไทยคนแรก) ทดลองจัดระเบียบการปกครองระดับตำบล หมู่บ้านขึ้น เพื่อเป็นการน้อมรำลึกในพระมหากรุณาธิคุณของพระองค์ท่านและเป็นการเน้นให้เห็นความสำคัญของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งเป็นผู้มีบทบาทสำคัญยิ่งในการปฏิบัติภารกิจ "บำบัดทุกข์ บำรุงสุข" ให้แก่ประชาชน ทั้งนี้ กระทรวงมหาดไทยจึงกำหนดให้วันที่ 10 สิงหาคม ของทุกปี เป็น “วันกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน” ลักษณะการปกครองเช่นนี้ปรากฏเด่นชัดขึ้น เมื่อได้มีการตราพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช 2457 ขึ้นใช้ ซึ่งมีการแบ่งการบริหารราชการของอำเภอออกเป็นตำบลและหมู่บ้าน ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 6 กระทรวงมหาดไทย ซึ่งเป็นผู้ดูแลการปกครองส่วนภูมิภาคทั้งหมด โดยมีกรมการปกครองเป็นฝ่ายกำกับดูแลการปกครองส่วนภูมิภาค ตั้งแต่ระดับอำเภอลงไป (สุริยะ วิริยะสวัสดิ์, ม.ป.ป.)

สาระสำคัญของพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่แต่ละฉบับ ตั้งแต่ปี 2440–2552

จากการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันแต่ละฉบับ มีสาระสำคัญ สรุปได้ดังต่อไปนี้

พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ ร.ศ. 116 (พ.ศ. 2440)

สาระสำคัญ คือ เป็นการแก้ไขเรื่องคุณสมบัติของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน โดยกำหนดให้ต้องเป็นชาย มีอายุไม่ต่ำกว่า 21 ปี มีวาระการดำรงตำแหน่งจนหมดอายุ และพ้นจากตำแหน่งเมื่อขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้าม เป็นการเลือกตั้งโดยราษฎรในหมู่บ้าน และกำนันมาจากการเลือกโดยผู้ใหญ่บ้านในตำบลนั้น

พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช 2457

สาระสำคัญ คือ เป็นการกำหนดคุณสมบัติของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ว่าต้องเป็นชายขรราวาส อายุ 20 ปี ขึ้นไป และเป็นคนในบังคับของสยาม มีวาระการดำรงตำแหน่งตลอดชีวิต และพ้นจากตำแหน่งเมื่อขาดคุณสมบัติ

หรือมีลักษณะต้องห้าม เป็นการเลือกตั้งโดยราษฎรเป็นผู้เลือกผู้ใหญ่บ้าน กำนันมาจากการเลือก โดยผู้ใหญ่บ้าน ในตำบล ให้มีแพทย์ประจำตำบล รวมทั้งสามารถจัดตั้งกิ่งอำเภอได้

พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2486

สาระสำคัญ คือ เป็นการแก้ไขเรื่องคุณสมบัติของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ว่าต้องเป็นชาย สัญชาติไทย อายุไม่เกิน 60 ปี เป็นหรือเคยเป็นตำรวจหรือทหาร มีความรู้ภาษาไทยอ่านออกเขียนได้ มีวาระการดำรงตำแหน่ง ตลอดชีวิต เป็นการคัดเลือกโดยกรรมการอำเภอเป็นผู้เลือกผู้ใหญ่บ้าน ส่วนกำนันมาจากการคัดเลือกโดย กรรมการอำเภอ ให้มีผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการตำบล และปลัดอำเภอประจำตำบล รวมทั้งให้มีหน้าที่ ฝึกหัดอบรมให้คนไทยรู้จักหน้าที่และกระทำการในเวลาครบ

พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2489

สาระสำคัญ คือ เป็นการแก้ไขเรื่องคุณสมบัติของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ว่าต้องเป็นชายเจ้าบ้าน สัญชาติไทย บรรลุนิติภาวะแล้ว มีอายุไม่เกิน 60 ปี เป็นผู้เลื่อมใสในการปกครองระบอบรัฐธรรมนูญด้วยความ บริสุทธิ์ใจ ต้องไม่เป็นข้าราชการประจำ วาระการดำรงตำแหน่งตลอดชีวิต และพ้นตำแหน่งเมื่อขาดคุณสมบัติ หรือลักษณะต้องห้าม โดยราษฎรเป็นผู้เลือกผู้ใหญ่บ้านด้วยวิธีเปิดเผยหรือลับก็ได้ ส่วนกำนันมาจากการเลือก โดยผู้ใหญ่บ้านในตำบลนั้นด้วยวิธีเปิดเผยหรือลับก็ได้

พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2510

สาระสำคัญ คือ กระทรวงมหาดไทยได้พิจารณาเห็นว่า หน้าที่ในการรักษาความสงบเรียบร้อย และปราบปรามโจรผู้ร้ายภายในเขตหมู่บ้าน เป็นหน้าที่สำคัญประการหนึ่งของผู้ใหญ่บ้าน แต่ในปัจจุบัน ผู้ใหญ่บ้านยังมีหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติในด้านอื่น ๆ ตามอำนาจหน้าที่ที่มีตามกฎหมายอย่างกว้างขวางและ ผู้ใหญ่บ้านก็มีแต่เพียงผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านเท่านั้นที่มีหน้าที่ช่วยเหลือผู้ใหญ่บ้านในกิจการต่าง ๆ ตามที่ผู้ใหญ่บ้าน จะมอบหมายให้ ผู้ใหญ่บ้านยังไม่มีเจ้าหน้าที่ผู้ทำหน้าที่ช่วยเหลือในด้านการรักษาความสงบเรียบร้อย และปราบปรามโจรผู้ร้ายโดยตรง จึงทำให้การปฏิบัติหน้าที่ในด้านรักษาความสงบเรียบร้อยและปราบปรามโจร ผู้ร้ายยังไม่ได้ผลดีเท่าที่ควร จึงเห็นสมควรกำหนดให้มี “ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายรักษาความสงบ” ขึ้น เพื่อทำ หน้าที่เกี่ยวกับการรักษาความสงบเรียบร้อย และปราบปรามโจรผู้ร้าย และเพื่อให้เห็นความแตกต่างกับผู้ช่วย ผู้ใหญ่บ้านปัจจุบัน จึงได้เปลี่ยนชื่อผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านปัจจุบันเป็น “ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายปกครอง” โดยให้ กำนันและผู้ใหญ่บ้านร่วมกันพิจารณาคัดเลือกได้ไม่เกิน 5 คน มีวาระการดำรงตำแหน่ง 5 ปี และพ้นตำแหน่ง จากการขาดคุณสมบัติ และให้มีคณะกรรมการหมู่บ้าน อยู่ในตำแหน่ง 5 ปี

ประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 112 ลงวันที่ 3 เมษายน 2515 และฉบับที่ 365 ลงวันที่ 13 ธันวาคม 2515

สาระสำคัญ คือ เป็นการเพิ่มผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหมู่บ้านละ 2 คน เว้นแต่มีความจำเป็นต้องมีมากกว่า และมีคุณสมบัติต้องเป็นชาย อายุไม่ต่ำกว่า 25 ปี แต่ไม่เกิน 60 ปี มีพื้นความรู้ไม่ต่ำกว่าประโยคประถมศึกษา ตอนต้น พ้นจากตำแหน่งเมื่ออายุครบ 60 ปี โดยราษฎรเป็นผู้เลือกผู้ใหญ่บ้านด้วยวิธีเปิดเผยหรือลับก็ได้ และกำนันเลือกตั้งโดยราษฎรในตำบล

พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2516

สาระสำคัญ คือ เป็นการให้ละเว้น ลดหย่อนคุณสมบัติพื้นฐานความรู้ของผู้สมัครเป็นผู้ใหญ่บ้าน ในบางท้องที่

พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ (ฉบับที่ 6) พ.ศ. 2525

สาระสำคัญ คือ เป็นการแก้ไขเรื่องคุณสมบัติของผู้ใหญ่บ้าน ต้องมีสัญชาติไทยโดยการเกิด อายุไม่ต่ำกว่า 25 ปี แต่ไม่เกิน 60 ปี ต้องไม่เป็นข้าราชการการเมือง และการให้สตรีมีสิทธิสมัครรับเลือกเป็นผู้ใหญ่บ้านได้

พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ (ฉบับที่ 7) พ.ศ. 2527

สาระสำคัญ คือ เป็นการเพิ่มเติมจำนวนทุนทรัพย์และอัตราค่าธรรมเนียมในการเปรียบเทียบความแย้ง

พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ (ฉบับที่ 8) พ.ศ. 2532

สาระสำคัญ คือ เป็นการให้สิทธิกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในการลาอุปสมบทได้ไม่เกิน 120 วัน

พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ (ฉบับที่ 9) พ.ศ. 2535

สาระสำคัญ คือ เป็นการกำหนดพื้นฐานความรู้ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านไม่ต่ำกว่าการศึกษาภาคบังคับ ยกเว้นในท้องที่ที่ไม่อาจคัดเลือกผู้มีคุณสมบัตินี้ได้ รวมทั้งกำหนดคุณสมบัติเกี่ยวกับอายุของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านไว้ว่าต้องมีอายุตั้งแต่ 25 ปีบริบูรณ์ แต่ไม่เกิน 60 ปีบริบูรณ์ ซึ่งมีระยะเวลาในการดำรงตำแหน่งนานที่สุดถึง 35 ปี ประกอบกับการกำหนดคุณสมบัติและลักษณะต้องห้าม ยังไม่เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพการณ์ปัจจุบันสมควรกำหนดระยะเวลาการอยู่ในตำแหน่งของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านเป็นวาระคราวละ 5 ปี และกำหนดคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามเพิ่มขึ้นอีก และกำนันเลือกตั้งโดยราษฎรในตำบล

พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ (ฉบับที่ 10) พ.ศ. 2535

สาระสำคัญ คือ เนื่องจากการใช้สิทธิเลือกตั้ง บุคคลให้ทำหน้าที่แทนราษฎร ควรมีหลักเกณฑ์ที่สอดคล้องกัน ทั้งนี้ โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา 105 บัญญัติให้ผู้มีอายุไม่ต่ำกว่า 18 ปี บริบูรณ์ในวันที่ 1 มกราคม ของปีที่มีการเลือกตั้ง เป็นผู้มสิทธิเลือกตั้งได้ ซึ่งต่อมาได้มีการแก้ไขสิทธิเลือกตั้งในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่าง ๆ ให้เป็นไปตามเกณฑ์ดังกล่าวแล้ว สมควรแก้ไขอายุของผู้มีสิทธิเลือกผู้ใหญ่บ้านให้สอดคล้องกับหลักเกณฑ์ของผู้มีสิทธิเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญด้วย และโดยที่การกำหนดคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามของผู้ที่จะได้รับเลือกเป็นผู้ใหญ่บ้าน ผู้มีสิทธิจะได้รับคัดเลือกเป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ฝ่ายปกครอง หรือผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายรักษาความสงบ ว่าที่ผู้ใหญ่บ้าน และกรรมการหมู่บ้าน ผู้ทรงคุณวุฒิ ตลอดจนการออกจากตำแหน่งของผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายปกครอง และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายรักษาความสงบ และกรรมการหมู่บ้าน ผู้ทรงคุณวุฒิ ยังบัญญัติไว้ไม่สอดคล้องกัน รวมทั้งยังไม่มบทบัญญัติให้ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายปกครอง และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายรักษาความสงบต้องออกจากตำแหน่ง เมื่อผู้ใหญ่บ้านต้องออกจากตำแหน่งไว้ด้วย เพื่อให้ผู้ใหญ่บ้านที่เข้ารับตำแหน่งใหม่สามารถคัดเลือกตัวบุคคลมาร่วมปฏิบัติงานในท้องที่ ในฐานะผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านได้ตามความต้องการแก่การบริหารและการปกครองท้องที่ และให้ดำรงตำแหน่งคราวละ 5 ปี และพ้นตำแหน่งตามผู้ใหญ่บ้าน

พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ (ฉบับที่ 11) พ.ศ. 2551

สาระสำคัญ คือ การให้ผู้มีสิทธิสมัครรับเลือกเป็นผู้ใหญ่บ้านต้องไม่เป็นผู้เสียสิทธิกรณีไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง และไม่ถูกเพิกถอนสิทธิทางการเมือง มีวาระการดำรงตำแหน่งและพ้นตำแหน่งเมื่ออายุครบ 60 ปี โดยราษฎรเป็นผู้เลือกผู้ใหญ่บ้านโดยวิธีลับ ส่วนกำนันให้มาจากการเลือกโดยผู้ใหญ่บ้านในตำบลนั้นด้วยวิธีลับ โดยให้นายอำเภอเป็นประธานประชุมผู้ใหญ่บ้าน เพื่อปรึกษาหารือคัดเลือกผู้ใหญ่บ้าน รวมทั้งให้มีการประเมินผล การปฏิบัติงานของผู้ใหญ่บ้านทุก ๆ 5 ปี โดยให้ราษฎรมีส่วนร่วมประเมินด้วย และให้มีองค์ประกอบและหน้าที่ ของคณะกรรมการหมู่บ้านใหม่

พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ (ฉบับที่ 12) พ.ศ. 2552

สาระสำคัญ คือ โดยที่กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบล สารวัตรกำนัน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน เป็นบุคคลในพื้นที่ที่มีความใกล้ชิดกับราษฎรในการปฏิบัติงานตามกฎหมายและแนวนโยบายของรัฐ เป็นผู้ช่วยเหลือนายอำเภอซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของราชการบริหารส่วนภูมิภาค มีบทบาทอำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัติ ลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช 2457 ที่ได้แก้ไขเพิ่มเติมถึงปัจจุบัน โดยเฉพาะในการเป็นผู้ประสานงาน ระหว่างราชการส่วนภูมิภาคกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การรักษาความสงบเรียบร้อย การป้องกันและ แก้ไขปัญหากรณีต่าง ๆ นอกจากนี้ยังทำหน้าที่เป็นคนกลางในการไกล่เกลี่ย ประนีประนอม และจัดการระงับ ปัญหาความขัดแย้งในท้องที่ และยังมีฐานะเป็นตัวแทนของรัฐ ตัวแทนของราษฎรเกี่ยวกับเรื่องร้องทุกข์ ความเดือดร้อนของราษฎรเพื่อนำเสนอต่อส่วนราชการ เพื่อให้คงมีตำแหน่งกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำ ตำบล สารวัตรกำนัน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ในทุกตำบล หมู่บ้านต่อไป

นอกจากนี้ เมื่อปี 2543 กรณีกรุงเทพมหานคร นั้น ได้มีประกาศกรุงเทพมหานคร เรื่อง ยกเลิก ตำแหน่งกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบล และสารวัตรกำนัน ในเขตกรุงเทพมหานคร ด้วยกรุงเทพมหานครเห็นว่า ตำแหน่งกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบล และสารวัตรกำนัน ในเขตกรุงเทพมหานครหมดความจำเป็นลงและได้ออกประกาศกรุงเทพมหานคร เรื่อง การกำหนด ระยะเวลาการคงอยู่ของตำแหน่งกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบล สารวัตรกำนัน และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านใน เขตกรุงเทพมหานคร ฉบับลงวันที่ 17 มกราคม 2543 โดยมีเจตนายกเลิกตำแหน่งกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบล สารวัตรกำนัน และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านในเขตกรุงเทพมหานครทั้งหมด ให้เสร็จสิ้นภายในวันที่ 30 กันยายน 2547 ดังนั้น เพื่อให้สอดคล้องกับบทบัญญัติในมาตรา 132 แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหาร ราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2528 สมควรออกประกาศยกเลิกตำแหน่งกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบล และสารวัตรกำนันในเขตกรุงเทพมหานคร

การเข้าสู่ตำแหน่งของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน

ตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช 2457

กำนัน เข้าสู่ตำแหน่งด้วยการเลือกของผู้ใหญ่บ้านในตำบลนั้น ๆ โดยมีนายอำเภอเป็นประธาน ในการประชุม เมื่อผู้ใหญ่บ้านที่มาประชุมคัดเลือกผู้ใดแล้ว ให้นายอำเภอแต่งตั้งผู้นั้นเป็นกำนัน และพ้นจาก ตำแหน่งเมื่ออายุครบ 60 ปี

ผู้ใหญ่บ้าน เข้าสู่ตำแหน่งด้วยการเลือกของประชาชน เมื่อประชาชนส่วนใหญ่เลือกผู้ใดเป็นผู้ใหญ่บ้านแล้ว ให้นายอำเภอออกคำสั่งเพื่อแต่งตั้ง ในกรณีที่ผู้รับเลือกมีคะแนนเสียงเท่ากันให้ใช้วิธีจับสลาก เมื่อนายอำเภอได้มีคำสั่งแต่งตั้งผู้ใหญ่บ้านแล้ว ให้รายงานให้ผู้ว่าราชการจังหวัด เพื่อออกหนังสือสำคัญให้ไว้เป็นหลักฐาน และพ้นจากตำแหน่งเมื่ออายุครบ 60 ปี

สำหรับกำนัน ผู้ใหญ่บ้านซึ่งดำรงตำแหน่งก่อนพระราชบัญญัติที่แก้ไขใหม่นี้ ก็ให้อยู่ในตำแหน่งต่อไปจนกว่าจะพ้นตำแหน่ง ตามที่พระราชบัญญัติที่ใช้ก่อนนี้

คุณสมบัติของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน

ตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช 2457 มาตรา 12 ได้กำหนดคุณสมบัติของผู้ใหญ่บ้าน ดังต่อไปนี้

1. มีสัญชาติไทยโดยการเกิด
2. อายุไม่ต่ำกว่า 25 ปีบริบูรณ์ แต่ไม่เกิน 60 ปีบริบูรณ์ในวันรับเลือก
3. มีภูมิลำเนาหรือถิ่นที่อยู่เป็นประจำ และมีชื่อในทะเบียนบ้านตามกฎหมายว่าด้วยการทะเบียนราษฎรในหมู่บ้านนั้นติดต่อกันมาแล้วไม่น้อยกว่า 2 ปี จนถึงวันเลือกและเป็นผู้ที่ประกอบอาชีพเป็นหลักฐาน
4. เป็นผู้เลื่อมใสในการปกครองตามรัฐธรรมนูญด้วยความบริสุทธิ์ใจ
5. ไม่เป็นภิกษุ สามเณร นักพรต หรือนักบวช
6. ไม่เป็นผู้มีร่างกายทุพพลภาพจนไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ วิกลจริต จิตฟั่นเฟือน ไม่สมประกอบ ติดยาเสพติดให้โทษ หรือเป็นโรคตามที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยประกาศกำหนดในราชกิจจานุเบกษา
7. ไม่เป็นสมาชิกรัฐสภา สมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น ข้าราชการการเมือง ข้าราชการประจำ พนักงานเจ้าหน้าที่ หรือลูกจ้างของหน่วยงานของรัฐ หรือของรัฐวิสาหกิจ หรือขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือลูกจ้างของส่วนราชการ หรือลูกจ้างของเอกชนซึ่งมีหน้าที่ทำงานประจำ
8. ไม่เป็นผู้มีอิทธิพลหรือเสียชื่อในทางพาล หรือทางทุจริต หรือเสื่อมเสียในทางศีลธรรม
9. ไม่เป็นผู้เคยถูกให้ออก ปลดออก หรือไล่ออกจากราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพราะทุจริตต่อหน้าที่ และยังไม่พ้นกำหนดเวลา 10 ปีนับแต่วันถูกให้ออก ปลดออก หรือไล่ออก
10. ไม่เป็นผู้เคยต้องรับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุด เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาท หรือความผิดลหุโทษ และยังไม่พ้นกำหนดเวลา 10 ปีนับแต่วันพ้นโทษ
11. ไม่เป็นผู้เคยต้องคำพิพากษาถึงที่สุดว่า กระทำผิดเกี่ยวกับกฎหมายว่าด้วยป่าไม้ กฎหมายว่าด้วยป่าสงวนแห่งชาติ กฎหมายว่าด้วยการสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า กฎหมายว่าด้วยอุทยานแห่งชาติ กฎหมายว่าด้วยศุลกากร กฎหมายว่าด้วยอาวุธปืน เครื่องกระสุนปืน วัตถุระเบิด ดอกไม้เพลิง และสิ่งเทียมอาวุธปืน ในฐานความผิดเกี่ยวกับอาวุธปืน เครื่องกระสุนปืน หรือวัตถุระเบิดที่นายทะเบียนไม่อาจออกใบอนุญาตให้ได้ กฎหมายว่าด้วยที่ดิน ในฐานความผิดเกี่ยวกับที่สาธารณประโยชน์ กฎหมายว่าด้วยยาเสพติด กฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้ง และกฎหมายว่าด้วยการพนัน ในฐานความผิดเป็นเจ้ามือหรือเจ้าสำนัก

12. ไม่เป็นผู้เคยถูกให้ออกจากตำแหน่งผู้ใหญ่บ้าน เนื่องจากผู้มีสิทธิเลือกผู้ใหญ่บ้าน ในหมู่บ้านนั้นมีจำนวนไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของราษฎรเข้าชื่อขอให้ออกจากตำแหน่ง หรือผู้ว่าราชการจังหวัดสั่งให้พ้นจากตำแหน่ง เมื่อได้รับรายงานการสอบสวนของนายอำเภอว่าบกพร่องในหน้าที่หรือประพฤติตนไม่เหมาะสมกับตำแหน่ง และยังไม่พ้นกำหนดเวลา 10 ปีนับแต่วันถูกให้ออก

13. ไม่เป็นผู้เคยถูกลงโทษให้ออก ปลดออก หรือไล่ออก จากตำแหน่งกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบล หรือผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการพลเรือน และยังไม่พ้นกำหนดเวลา 10 ปี นับแต่วันถูกให้ออก ปลดออก หรือไล่ออก

14. มีพื้นความรู้ไม่ต่ำกว่าการศึกษาภาคบังคับ หรือที่กระทรวงศึกษาธิการเทียบไม่ต่ำกว่าการศึกษาภาคบังคับ เว้นแต่ในท้องที่ใดไม่อาจเลือกผู้มีพื้นความรู้ดังกล่าวได้ ผู้ว่าราชการจังหวัดโดยอนุมัติ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย อาจประกาศในราชกิจจานุเบกษา ยกเว้นหรือผ่อนผันได้

15. ไม่เป็นผู้อยู่ในระหว่างเสียสิทธิในกรณีที่ไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้งหรือถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง

การพ้นจากตำแหน่งของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน

ตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช 2457 มาตรา 14 การพ้นจากตำแหน่งผู้ใหญ่บ้าน จะต้องออกจากตำแหน่งด้วยเหตุหนึ่งเหตุใด ดังต่อไปนี้

1. มีอายุครบ 60 ปี
2. ขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา 12 เว้นแต่ในกรณีที่ได้รับอนุญาตจากผู้ว่าราชการจังหวัดให้ลาอุปสมบทหรือบรรพชาตามประเพณี มิให้ถือว่ามิมีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา 12 (5)
3. ตาย
4. ได้รับอนุญาตจากนายอำเภอให้ลาออก
5. หมู่บ้านที่ปกครองถูกยุบ
6. เมื่อราษฎรมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา 11 ในหมู่บ้านนั้น จำนวนไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของราษฎรมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา 11 ทั้งหมดเข้าชื่อกันขอให้ออกจากตำแหน่ง ในกรณีเช่นนั้นให้นายอำเภอสั่งให้พ้นจากตำแหน่ง
7. ผู้ว่าราชการจังหวัดสั่งให้พ้นจากตำแหน่ง เมื่อได้รับรายงานการสอบสวนของนายอำเภอว่า บกพร่องในหน้าที่ หรือประพฤติตนไม่เหมาะสมกับตำแหน่ง
8. ไปเสียจากหมู่บ้านที่ตนปกครองติดต่อกันเกิน 3 เดือน เว้นแต่เมื่อมีเหตุอันสมควร และได้รับอนุญาตจากนายอำเภอ
9. ขาดการประชุมประจำเดือนของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านที่นายอำเภอเรียกประชุม 3 ครั้งติดต่อกัน โดยไม่มีเหตุอันควร
10. ถูกปลดออก หรือไล่ออกจากตำแหน่ง เนื่องจากกระทำความผิดวินัยอย่างร้ายแรง
11. ไม่ผ่านการประเมินผลการปฏิบัติหน้าที่ ซึ่งต้องทำอย่างน้อยทุก 5 ปีนับแต่วันที่ได้รับการแต่งตั้ง ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ และวิธีการที่กระทรวงมหาดไทยกำหนดโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา

อำนาจหน้าที่ของกำนัน

กำนันมีอำนาจหน้าที่ในการตรวจตรารักษาความปกติเรียบร้อยในตำบล รับเรื่องราวร้องทุกข์เพื่อเสนอต่อนายอำเภอ ประกาศข้อมูลข่าวสารทางราชการให้ประชาชนในตำบลได้รับรู้ ตรวจและเก็บภาษีอากรในตำบลนั้น ๆ และมีอำนาจที่เกี่ยวข้องด้วยความอาญาหรือคดีอาญา เช่น เมื่อทราบข่าวว่า มีการกระทำความผิดเกิดขึ้น หรือสงสัยว่า ได้มีการกระทำความผิดเกิดขึ้นในตำบลของตน ต้องแจ้งความต่อกรมการอำเภอให้ทราบ หรือมีอำนาจในการจับกุมผู้กระทำความผิดและนำส่งต่อกรมการอำเภอ รวมทั้งจัดการให้เป็นไปตามหมายสั่งหมายค้น หรือหมายยึด หรือเมื่อรู้เห็นเหตุการณ์ทุกข์ร้อนของประชาชน หรือเหตุผิดปกติเกิดขึ้นในตำบล ต้องรับรายงานต่อกรมการอำเภอให้ทราบ จัดทำบัญชีสำมะโนครัว และทะเบียนบัญชีของรัฐบาลในตำบลนั้น และคอยแก้ไขเพิ่มเติมให้ถูกต้องกับบัญชีของผู้ใหญ่บ้าน นอกจากนี้ยังมีอำนาจหน้าที่ที่กล่าวโดยเฉพาะแล้ว ให้กำนันมีอำนาจหน้าที่เช่นเดียวกับผู้ใหญ่บ้านด้วย

อำนาจหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้าน

ผู้ใหญ่บ้านมีอำนาจหน้าที่ช่วยเหลือนายอำเภอ ในการปฏิบัติหน้าที่ และเป็นหัวหน้าราษฎรในหมู่บ้านของตน และมีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้

- (1) อำนวยความเป็นธรรม และดูแลรักษาความสงบเรียบร้อย และความปลอดภัยให้แก่ราษฎรในหมู่บ้าน
- (2) สร้างความสามัคคี และความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นในหมู่บ้าน รวมทั้งส่งเสริมวัฒนธรรม และประเพณีในท้องถิ่น
- (3) ประสานหรืออำนวยความสะดวกแก่ราษฎรในหมู่บ้าน ในการติดต่อ หรือรับบริการกับภาครัฐ
- (4) รับฟังปัญหา และนำความเดือดร้อน ทุกข์สุข และความต้องการที่จำเป็นของราษฎรในหมู่บ้านแจ้งต่อส่วนราชการ หน่วยงานภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือองค์กรอื่นที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้การแก้ไขหรือช่วยเหลือ
- (5) ให้การสนับสนุน ส่งเสริม และอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติหน้าที่ หรือการให้บริการของส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
- (6) ควบคุมดูแลราษฎรในหมู่บ้านให้ปฏิบัติให้เป็นไปตามกฎหมาย หรือระเบียบแบบแผนของทางราชการ โดยกระทำตนให้เป็นตัวอย่างแก่ราษฎรตามที่ทางราชการได้แนะนำ
- (7) อบรมหรือชี้แจงให้ราษฎรมีความรู้ ความเข้าใจในข้อราชการ กฎหมาย หรือระเบียบแบบแผนของทางราชการ ในการนี้สามารถเรียกราษฎรมาประชุมได้ตามสมควร
- (8) แจ้งให้ราษฎรให้ความช่วยเหลือในกิจการสาธารณประโยชน์ เพื่อบำบัดป้องกันอันตราย สาธารณะอันมีมาโดยฉุกเฉิน รวมตลอดทั้งการช่วยเหลือบรรเทาทุกข์แก่ผู้ประสบภัย
- (9) จัดให้มีการประชุมราษฎร และคณะกรรมการหมู่บ้านเป็นประจำอย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง
- (10) ปฏิบัติตามคำสั่งของกำนัน หรือทางราชการ และรายงานเหตุการณ์ที่ไม่ปกติ ซึ่งเกิดขึ้นในหมู่บ้านให้กำนันทราบ พร้อมทั้งรายงานต่อนายอำเภอด้วย

(11) ปฏิบัติตามภารกิจหรืองานอื่นตามกฎหมาย หรือระเบียบแบบแผนของทางราชการ หรือตามที่กระทรวง ทบวง กรม หน่วยงานอื่นของรัฐ ผู้ว่าราชการจังหวัด หรือนายอำเภอมอบหมาย

นอกจากนี้ผู้ใหญ่บ้านยังมีอำนาจและหน้าที่เกี่ยวกับความอาญา ดังต่อไปนี้

(1) เมื่อทราบข่าวว่ามีการกระทำผิดกฎหมายเกิดขึ้น หรือสงสัยว่าได้เกิดขึ้นในหมู่บ้านของตน ต้องแจ้งความต่อกำนันนายตำบลให้ทราบ

(2) เมื่อทราบข่าวว่ามีการกระทำผิดกฎหมายเกิดขึ้น หรือสงสัยว่าได้เกิดขึ้นในหมู่บ้านใกล้เคียงกัน ต้องแจ้งความต่อผู้ใหญ่บ้านหมู่บ้านนั้นให้ทราบ

(3) เมื่อตรวจพบของกลางที่ผู้ที่กระทำผิดกฎหมายมีอยู่ก็ดี หรือสิ่งของที่สงสัยว่าได้มาโดยกระทำผิดกฎหมาย หรือเป็นสิ่งของสำหรับใช้ในการกระทำผิดกฎหมายก็ดี ให้จับสิ่งของนั้นไว้ และรีบนำส่งต่อกำนันนายตำบล

(4) เมื่อปรากฏว่าผู้ใดกำลังกระทำผิดกฎหมายก็ดี หรือมีเหตุควรสงสัยว่าเป็นผู้ที่ได้กระทำผิดกฎหมายก็ดี ให้จับตัวผู้นั้นไว้ และรีบนำส่งต่อกำนันนายตำบล

(5) ถ้ามีหมายหรือมีคำสั่งตามหน้าที่ราชการ ให้จับผู้ใดในหมู่บ้านนั้น เป็นหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านที่จะจับผู้นั้น และรีบส่งต่อกำนัน หรือกรรมการอำเภอตามสมควร

(6) เมื่อเจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่ออกหมายสั่งให้ค้น หรือให้ยึด ผู้ใหญ่บ้านต้องจัดการให้เป็นไปตามหมาย นอกจากนี้ยังกำหนดให้ปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับการรักษาความสงบเรียบร้อย ให้ผู้ใหญ่บ้าน และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายรักษาความสงบใช้อาวุธปืนของทางราชการได้ รวมทั้งการจัดให้มีคณะกรรมการหมู่บ้านช่วยเหลือ แนะนำ และให้คำปรึกษาแก่ผู้ใหญ่บ้าน ช่วยในการบูรณาการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้านและบริหารจัดการกิจกรรมในหมู่บ้าน ร่วมกับองค์กรอื่น ๆ ทุกภาคส่วน

ตารางที่ 1 : อัตรากำลัง

ตำแหน่ง	จำนวน (คน)
กำนัน	7,016
ผู้ใหญ่บ้าน	67,449
ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายปกครอง	148,930
ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายรักษาความสงบ	46,181
สารวัตรกำนัน	14,032
แพทย์ประจำตำบล	7,016
รวม	290,624

ที่มา : ข้อมูล ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2557 สำนักบริหารการปกครองท้องที่ กรมการปกครอง

ลักษณะงาน – ค่าตอบแทน

ลักษณะงาน (อำนาจและหน้าที่) ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านนั้น มีลักษณะ “ครอบจักรวาล” ทั้งนี้ มีการมองว่า บางงานของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านนั้นซ้อนทับกับ องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น และเจ้าหน้าที่ด้านสาธารณสุขประเภทต่าง ๆ ขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่น รวมถึง เจ้าหน้าที่ตำรวจ แต่ในความเป็นจริงแล้วพบว่า ในหลายพื้นที่ของประเทศ ระบบการใช้กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ยังคงเป็น ‘พินเฟือง’ พื้นฐานในการบริการด้านสาธารณสุขภายในท้องที่ มากกว่าสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล (ที่มีความเป็นนักการเมืองมากกว่าพนักงานของรัฐ) หรือเจ้าหน้าที่ด้านสาธารณสุขประเภทต่าง ๆ ของ องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น ก็มักจะมีการแปรผันไปเรื่องจำนวนและประสิทธิภาพตาม “ขนาด” และ “การจัดเก็บรายได้” ของท้องที่นั้น ๆ (ฐานข้อมูลสหภาพแรงงานไทย, (ม.ป.ป.))

ตารางที่ 2 : อัตราค่าตอบแทนของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบล สารวัตรกำนัน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายปกครอง และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายรักษาความสงบ (เริ่มบังคับใช้ 1 ตุลาคม 2553 เป็นต้นไป)

ตำแหน่ง	เงินเดือน (บาท)
กำนัน	10,000
ผู้ใหญ่บ้าน	8,000
แพทย์ประจำตำบล สารวัตรกำนัน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ฝ่ายปกครอง และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายรักษาความสงบ	5,000

ที่มา : ระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการเบิกจ่ายเงินตอบแทนตำแหน่ง และเงินอื่น ๆ ให้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบล สารวัตรกำนัน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายปกครอง และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายรักษาความสงบ (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2552

กระแสการเปลี่ยนแปลงของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน

ในช่วงหลายปีมานี้ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ได้เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้น นับตั้งแต่ปลายปี พ.ศ. 2537 กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ได้มีการเคลื่อนไหวและแสดงความไม่เห็นด้วยกับการแก้ไขรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2534 ในมาตรา 198 และมาตรา 199 ที่จะมีการกำหนดให้ “ผู้บริหารท้องถิ่นทุกระดับต้องมาจากการเลือกตั้ง”

พ.ศ. 2538 หลังจากการประกาศใช้ “พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 แล้ว มีผลทำให้มีการจัดตั้งองค์การบริหารส่วนตำบล และกำนัน ผู้ใหญ่บ้านได้มีส่วนร่วมในองค์การบริหารส่วนตำบลในฐานะสมาชิกโดยตำแหน่ง และได้อยู่ในคณะกรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบล ด้วยตามที่กฎหมายกำหนด

พ.ศ. 2540 ชมรมกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ได้คัดค้านร่างรัฐธรรมนูญฉบับสภาร่างรัฐธรรมนูญ (สสร.) ในประเด็นเดียวกับที่เคยคัดค้านมาแล้ว เมื่อได้มีการกำหนดในมาตรา 285 บัญญัติให้ “สมาชิกสภาท้องถิ่น

ต้องมาจากการเลือกตั้ง คณะผู้บริหารหรือผู้บริหารท้องถิ่นให้มาจากการเลือกตั้งโดยตรงจากประชาชน หรือจากความเห็นชอบของสภาท้องถิ่น” เป็นผลทำให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ต้องพ้นจากองค์การบริหารส่วนตำบล ไม่สามารถเป็นสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลโดยตำแหน่ง ดังเช่นที่เปิดโอกาสให้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2534 รวมถึงการคัดค้านประเด็นในมาตรา 78 ที่บัญญัติว่า “รัฐต้องกระจายอำนาจให้ท้องถิ่นพึ่งพาตนเอง และตัดสินใจในกิจการท้องถิ่นได้เอง พัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่น และระบบ สาธารณูปโภค และสาธารณูปการตลอดทั้งโครงสร้างพื้นฐานสารสนเทศในท้องถิ่นให้ทั่วถึง และเท่าเทียมกัน ทั่วประเทศ รวมทั้งพัฒนาจังหวัดที่มีความพร้อมให้เป็นองค์กรปกครองท้องถิ่นขนาดใหญ่ โดยคำนึงถึง เจตนารมณ์ของประชาชนในจังหวัดนั้น” และมาตรา 283 ที่บัญญัติว่า “ท้องถิ่นใดมีลักษณะที่จะปกครอง ตนเองได้ย่อมมีสิทธิได้รับจัดตั้งเป็นองค์กรปกครองท้องถิ่น” ซึ่งทั้ง 2 มาตรานี้ถูกมองว่า เป็นการเปิดทางไปสู่ การเลือกตั้งผู้บริหารระดับจังหวัดในอนาคต และการยกเลิกราชการบริหารส่วนภูมิภาค และมีผู้ให้ความเห็นว่า อาจมีผลกระทบต่อความมั่นคง ทำให้เกิดความแตกแยกในการปกครองของประเทศไทยที่เป็นรัฐเดี่ยวตลอดจน อาจนำไปสู่รูปแบบการปกครองแบบใหม่

พ.ศ. 2552 ที่ประชุมคณะรัฐมนตรี สมัยนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ เป็นนายกรัฐมนตรี ได้เห็นชอบ ร่างการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ที่จะต้องดำเนินการตามรัฐธรรมนูญ 2550 ซึ่งมีอยู่ 4 ฉบับ ประกอบด้วย 1. ร่างพระราชบัญญัติกำหนดแผน และขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. .... 2. ร่างพระราชบัญญัติรายชื่อ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. .... 3. ร่างพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการท้องถิ่น พ.ศ. .... และ 4. ร่างประมวลกฎหมายองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งเนื่องในร่างประมวลกฎหมายองค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. .... ที่ไปเกี่ยวข้องกับเรื่องของตำแหน่งกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในพระราชบัญญัติเทศบาล พุทธศักราช 2491 (มาร์คลากยาว กม. ยุบกำนัน-ผญบ., 2552, น. A9 (บนซ้าย)) ซึ่งเป็นเหตุให้มีการยุบและเลิก โดยให้ไปพิจารณาใหม่ เนื่องจากมีผลกระทบจากการประท้วงและการต่อต้านของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านทั่วประเทศ ต่อมาในวันที่ 13 สิงหาคม พ.ศ. 2552 นายชัย ชิดชอบ ประธานสภาผู้แทนราษฎร ได้ทำหน้าที่เป็นประธานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร สมัยสามัญประชุมนิติบัญญัติ โดยที่ประชุมมีมติเห็นชอบ ในวาระที่ 3 กับร่างพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ (ฉบับที่..) พ.ศ. .... ตามที่คณะกรรมการวิสามัญ พิจารณาเสร็จแล้ว และเห็นชอบกับข้อสังเกตของคณะกรรมการวิสามัญฯ ท้ายร่างฉบับนี้ ระบุว่า เนื่องจากการยกเลิกตำแหน่งกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบล สารวัตรกำนัน และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน เป็นไปโดย ผลของพระราชบัญญัติเทศบาล พุทธศักราช 2496 ดังนั้น เพื่อให้คงมีตำแหน่งกำนัน ผู้ใหญ่บ้านและตำแหน่ง อื่น ๆ ในเขตเทศบาลตำบล และองค์การบริหารส่วนตำบลที่ได้รับการยกฐานะเป็นเทศบาลเมืองและเทศบาล นครต่อไป จะต้องดำเนินการแก้ไขเพิ่มเติมในกฎหมายเทศบาล เนื่องจากกฎหมายเทศบาลกับกฎหมาย ลักษณะปกครองท้องที่มีความสัมพันธ์กัน แต่มีบทบัญญัติที่ขัดกัน จึงเห็นควรแก้ไขเพิ่มเติมในกฎหมายเทศบาล พ.ศ. 2496 โดยให้ยกเลิกในมาตรา 4 มาตรา 12 วรรคสอง และมาตรา 48 เพื่อไม่ให้เกิดปัญหาขัดกันของ กฎหมายและการบังคับใช้กฎหมาย (กำนัน – ผู้ใหญ่บ้านเฮสภามีมติคงตำแหน่งหนูนแก้ว กม. เทศบาล, 2552)

พ.ศ. 2557 คณะกรรมการประชาชนเพื่อการเปลี่ยนแปลงประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (กปปส.) ได้เสนอให้มีการปฏิรูปประเทศให้มีทิศทางที่ชัดเจนว่าให้เกิดการกระจายอำนาจไปให้ท้องถิ่นและประชาชนเพิ่มมากขึ้น พร้อมเสนอความคิดที่เป็นรูปธรรม คือ การเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดจากประชาชนโดยตรง และเสนอให้มีการยุบราชการส่วนภูมิภาคไปคงเหลือเพียงราชการส่วนกลางและราชการส่วนท้องถิ่น โดยข้อเสนอดังกล่าว ท้องถิ่นไม่ว่าจะเป็นองค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) เทศบาล และองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) รวมไปถึงผู้ว่าราชการจังหวัด นายอำเภอ กำนัน ผู้ใหญ่บ้านมีทั้งที่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วย และกระแสดังกล่าวก่อนหน้านี้ขมรมกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หลายจังหวัดแสดงจุดยืนไม่เห็นด้วยกับแนวทางของ กปปส. ที่จะให้ยุบราชการส่วนภูมิภาค โดยระบุว่า สถาบันกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งเป็นราชการส่วนภูมิภาค ยังมีความสำคัญต่อการพัฒนาในพื้นที่ต่าง ๆ ทั่วประเทศ พร้อมจะต่อสู้เพื่อปกป้องสถาบันกำนัน ผู้ใหญ่บ้านให้ถึงที่สุด (รายงานพิเศษ: ท้องถิ่น-ท้องที่ ความสงบรวมไปถึงข่าวสารแตกหัก!! หนุนกระจายอำนาจ-คงกำนันผู้ใหญ่บ้าน, 2557, น. 6 (เต็มหน้า))

พ.ศ. 2558 นายกสมาคมกำนันผู้ใหญ่บ้านแห่งประเทศไทย และคณะ ได้มายื่นเอกสารขอคัดค้านการเสนอให้ยกเลิกอำนาจบริหารระบบราชการส่วนภูมิภาคต่อประธานสภาปฏิรูปแห่งชาติ เกี่ยวกับการกำหนดให้ผู้ว่าราชการจังหวัดทุกจังหวัดมาจากการเลือกตั้ง การกระจายอำนาจต้องมีการสร้างกระบวนการตรวจสอบโดยภาคประชาชน มีความเป็นอิสระในการบริหารงบประมาณโดยกำหนดสัดส่วนงบลงทุน และงบประจำให้ชัดเจน กำหนดให้ตำแหน่งกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน มีวาระในการดำรงตำแหน่ง และมีที่มาจากการเลือกตั้งโดยตรง เนื่องจากระบบการบริหารราชการส่วนภูมิภาคเป็นระบบการปกครองที่มีส่วนสำคัญในการบำบัดทุกข์บำรุงสุข ส่งเสริมความมั่นคง และความสงบเรียบร้อยภายในประเทศนานโยบายของรัฐบาลไปปฏิบัติจนบรรลุความสำเร็จตลอดมา ซึ่งถ้าหากมีการยกเลิกอำนาจบริหารระบบราชการส่วนภูมิภาคก็จะทำให้รัฐบาลในส่วนกลางขาดเอกภาพในการวางแผนการใช้ทรัพยากร แผนในการรักษาความสงบเรียบร้อยภายใน หรือแผนในการป้องกันประเทศได้ตามต้องการ ดังนั้น สมาคมกำนัน ผู้ใหญ่บ้านแห่งประเทศไทย จึงไม่เห็นด้วยกับการเสนอร่างกฎหมายรัฐธรรมนูญจากกลุ่มบุคคลคณะใดคณะหนึ่งแล้วนำมาคิดเสนอยุบส่วนราชการอื่น หรือกลุ่มงานด้านอื่น ๆ ซึ่งเป็นการเสนออาจจะนำไปสู่ความแตกแยกในภายภาคหน้าได้ (นายกสมาคมกำนันผู้ใหญ่บ้านแห่งประเทศไทย ยื่นหนังสือถึงประธาน สปช. เพื่อขอคัดค้านการยกเลิกอำนาจบริหารราชการส่วนภูมิภาค, 2558) โดยขอให้ยกเลิกมาตรา 82 (3) มาตรา 284 (5) และมาตรา 285 เพราะจะเป็นการกระทบพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์อย่างมีบังควร ในการแต่งตั้งข้าหลวงประจำจังหวัด หรือผู้ว่าราชการจังหวัด ซึ่งเป็นข้าราชการแผ่นดิน และทำหน้าที่ดูแลประชาชนแทนพระเนตรพระกรรณ อีกทั้งยังไม่อาจแก้ปัญหาประเทศชาติและประชาชนได้ มีแต่จะก่อให้เกิดความวุ่นวาย ไร้ความเป็นธรรม เกิดการทุจริตภาชีประชาชนทุกหย่อมหญ้า ไร้การควบคุมตรวจสอบถ่วงดุล บ้านเมืองเสียหายใหญ่หลวง เนื่องจากเกิดการเล่นพรรคพวก ผลประโยชน์เพื่อเข้าสู่อำนาจผู้บริหาร อบท. ระดับจังหวัด และระดับภาค ซึ่งจะมาจากการเลือกตั้ง เกิดการแย่งชิงงบประมาณแผ่นดิน ทรัพยากรชาติ แย่งชิงประชาชน รวมทั้งแย่งชิงดินแดน ซึ่งทั้ง 3 มาตรา ดังกล่าว จะทำให้ไม่มีข้าราชการส่วนภูมิภาค และข้าราชการส่วนปกครอง ซึ่งรวมไปถึงกำนันผู้ใหญ่บ้าน ที่เป็นรากฐานของแผ่นดินและประชาชนโดยแท้จริง ขอให้คณะกรรมการสิทธิการยกร่างรัฐธรรมนูญ

ยกเลิกทั้ง 3 มาตรา ดังกล่าว เพื่อความสงบสุขของประชาชนทั้งประเทศ เพราะอาจมีวาระซ่อนเร้น ให้นักการเมืองท้องถิ่น หรือผู้ไม่หวังดีต่อชาติบ้านเมือง เข้ามาใช้อำนาจเบ็ดเสร็จ โดยขอให้คงไว้ซึ่งราชการ ส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค ทั้งในระดับจังหวัด อำเภอ ตำบล หมู่บ้าน และราชการส่วนท้องถิ่นเอาไว้อย่างชัดเจน ในรัฐธรรมนูญ เพื่อให้มีการตรวจสอบถ่วงดุลกันอย่างยั่งยืนและเหมาะสมกับสังคมไทย หากจะปฏิรูปท้องถิ่น ก็ควรจะปรับปรุงรูปแบบให้สอดคล้องกัน (จัดตั้ง 3 มาตรา 'ยุบกำนัน-ผญบ. ตั้ง อบท.' อ้างกระทบ พระราชอำนาจ, 2558)

ปัญหาข้อวิพากษ์เกี่ยวกับกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ที่ผ่านมา สามารถวิเคราะห์ได้ดังนี้

ประเด็นที่ 1 เรื่อง “การเข้าสู่ตำแหน่ง และระยะเวลาการดำรงตำแหน่งของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน”

ตารางที่ 3 : สรุปการเข้าสู่ตำแหน่งและการดำรงตำแหน่งของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน ได้ดังต่อไปนี้

พระราชบัญญัติลักษณะปกครอง พุทธศักราช 2457/ประกาศคณะปฏิวัติ	การเข้าสู่ตำแหน่ง และการดำรงตำแหน่งกำนัน	การเข้าสู่ตำแหน่ง และการดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้าน
พระราชบัญญัติลักษณะปกครอง ท้องที่ ร.ศ. 116 (ใช้ระหว่างปี 2440–2457)	เลือกตั้งโดยผู้ใหญ่บ้านใน ตำบล วาระการดำรงตำแหน่ง จนหมดอายุ	เลือกตั้งโดยราษฎรในหมู่บ้าน วาระการดำรงตำแหน่ง จนหมดอายุ
พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พุทธศักราช 2457 พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2486 พระราชบัญญัติลักษณะปกครอง ท้องที่ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2489 พระราชบัญญัติลักษณะปกครอง ท้องที่ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2510 (ใช้ระหว่างปี 2457–2515)	เลือกตั้งโดยผู้ใหญ่บ้านใน ตำบลเลือกกันเอง วาระการ ดำรงตำแหน่งจนหมดอายุ	เลือกตั้งโดยราษฎรในหมู่บ้าน วาระการดำรงตำแหน่ง จนหมดอายุ
ประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 365 ลงวันที่ 13 ธันวาคม ปี 2515 พระราชบัญญัติลักษณะปกครอง ท้องที่ (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2516 พระราชบัญญัติลักษณะปกครอง ท้องที่ (ฉบับที่ 6) พ.ศ. 2525 พระราชบัญญัติลักษณะปกครอง ท้องที่ (ฉบับที่ 7) พ.ศ. 2527	เลือกตั้งโดยราษฎรในตำบล วาระการดำรงตำแหน่ง จนอายุ 60 ปี	เลือกตั้งโดยราษฎรในหมู่บ้าน วาระการดำรงตำแหน่ง จนอายุ 60 ปี

พระราชบัญญัติลักษณะปกครอง พุทธศักราช 2457/ประกาศคณะปฏิวัติ	การเข้าสู่ตำแหน่ง และการดำรงตำแหน่งกำนัน	การเข้าสู่ตำแหน่ง และการดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้าน
พระราชบัญญัติลักษณะปกครอง ท้องที่ (ฉบับที่ 8) พ.ศ. 2532 (ใช้ระหว่างปี 2515–2535)		
พระราชบัญญัติลักษณะปกครอง ท้องที่ (ฉบับที่ 9) พ.ศ. 2535 พระราชบัญญัติลักษณะปกครอง ท้องที่ (ฉบับที่ 10) พ.ศ. 2542 (ใช้ระหว่างปี 2535–2551)	เลือกตั้งโดยราษฎรในตำบล วาระการดำรงตำแหน่ง 5 ปี	เลือกตั้งโดยราษฎรในหมู่บ้าน วาระการดำรงตำแหน่ง 5 ปี
พระราชบัญญัติลักษณะปกครอง ท้องที่ (ฉบับที่ 11) พ.ศ. 2551 (ใช้ระหว่างปี 2551–ปัจจุบัน)	เลือกตั้งโดยผู้ใหญ่บ้าน ในตำบล วาระการดำรงตำแหน่ง จนอายุ 60 ปี รับการประเมินผลอย่างน้อย ทุก 5 ปี	เลือกตั้งโดยราษฎรในหมู่บ้าน วาระการดำรงตำแหน่ง จนอายุ 60 ปี รับการประเมินผลอย่างน้อย ทุก 5 ปี

ก่อนที่จะมีการปรับปรุงพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช 2457 กำหนดให้
มีวาระการดำรงตำแหน่งคราวละ 5 ปี พอจะสรุปสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงระยะเวลาการดำรงตำแหน่งดังกล่าว
ได้ดังนี้

1. ไม่สอดคล้องกับหลักการประชาธิปไตย เพราะตั้งแต่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540
จนถึงรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน บัญญัติให้มีการกระจายอำนาจในท้องถิ่น แม้ตามตำแหน่งกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน
จะจัดตั้งตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ แต่ตามหลักการเดิมต้องการให้ประชาชนในหมู่บ้านเข้ามา
มีส่วนร่วมในการกำหนดผู้บริหารผ่านการเลือกตั้งทุก ๆ 5 ปี ถ้าเห็นว่า ผู้บริหารคนใดปกครองดูแลดีก็เลือกตั้ง
เข้ามาใหม่ หากบริหารไม่ดีก็มีสิทธิที่จะเลือกคนอื่นได้

2. ทำให้เกิดการผูกขาดอำนาจ เมื่อกำนัน ผู้ใหญ่บ้านอยู่ในตำแหน่งจนอายุ 60 ปี ซึ่งถือว่าเป็น
เป็นระยะเวลาที่ยาวนาน อำนาจไม่เปลี่ยนมือไปสู่บุคคลอื่น ผลที่ตามมา คือ เป็นการสร้างอิทธิพลในหมู่บ้าน
หรือตำบล

3. ตกเป็นเครื่องมือของนักการเมือง ซึ่งมักจะผ่านมาจากข้าราชการประจำ เพราะกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน
นั้นอยู่ภายใต้การบังคับบัญชาของนายอำเภอ ในระบบราชการบริหารส่วนภูมิภาค เนื่องจากประสบการณ์
ที่ผ่านมาในสังคมไทยในหลายพื้นที่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้านมักเป็นหัวคะแนนให้กับนักการเมือง (สำนักงานเลขาธิการ
สภาผู้แทนราษฎร, 2555, น. 48–49)

4. ในมุมมองของผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ไม่เห็นด้วยอย่างมากกับวาระจนถึงอายุ 60 ปี หรือเกษียณด้วยเหตุผลดังนี้

ประการแรก การทำงานของผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านทำงานหนักกว่าผู้ใหญ่บ้านหลายเท่า ส่วนใหญ่แล้วผู้ใหญ่บ้านรับงานจากส่วนราชการต่าง ๆ แล้ว มักจะมอบให้ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านไปทำมากกว่าร้อยละ 95

ประการที่สอง เมื่องานมาก ก็มีโอกาสนในการพบปะพี่น้อง ประชาชนจึงคาดหวังจะได้เลือกตั้งเป็นผู้ใหญ่บ้านบ้าง แต่วาระจนถึงอายุ 60 ปี หรือเกษียณนั้น ทำให้ปิดโอกาสผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านที่จะได้ลงแข่งขันเป็นผู้ใหญ่บ้านหมดไปโดยปริยาย

ประการที่สาม เรื่องการถอดถอนผู้ใหญ่บ้านตามกฎหมายก็ทำได้ แต่ในทางปฏิบัติใครจะกล้าเป็นตัวตั้งตัวตี ประชาชนตามต่างจังหวัด ไม่เอาอยู่แล้ว เนื่องจากเกรงกลัวเรื่องความปลอดภัย หากไปขัดขวางผู้มีอิทธิพลในพื้นที่ (วาระ “กำนัน – ผู้ใหญ่บ้าน” กับข้อเรียกร้อง ที่น่ากังขา?, 2555)

5. จะทำให้มีประสิทธิภาพการปฏิบัติตามอำนาจหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เช่น การให้ความร่วมมือช่วยเหลือสนับสนุน ทำให้นโยบายของรัฐบังเกิดผลในการปฏิบัติหน้าที่ การเสียสละและอุทิศเวลาให้กับ การปฏิบัติหน้าที่ การเป็นผู้นำชุมชนในการรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีของท้องถิ่น และการใช้อำนาจหน้าที่ตามกฎหมายเป็นเครื่องมือในการสนับสนุนช่วยเหลือส่วนรวมได้มาก (ประสิทธิ์ พิภพอุดม, 2546, น.46)

6. จะไม่ทำให้สถาบันกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เกิดความอ่อนแอลงแต่อย่างใด แต่ในทางตรงกันข้ามยิ่งแต่จะเป็นการทำให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน มีความชอบธรรมในการคงอยู่และมีความเข้มแข็งมากยิ่งขึ้นกว่าเดิม ทั้งนี้เนื่องจาก

ประการแรก ที่มามีความถูกต้องชอบธรรมมากกว่าเดิม กล่าวคือ เพราะมาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชนทุก ๆ 5 ปี นั้น หมายความว่า ประชาชนให้การยอมรับอย่างต่อเนื่องผ่านกระบวนการเลือกตั้งไม่ต่างอะไรกับนักการเมืองท้องถิ่นปัจจุบัน ซึ่งหากมีการเลือกตั้งกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ทุก ๆ 5 ปี นั้น ผู้ที่สูญเสียอำนาจมากที่สุด ก็คือ เหล่าบรรดาข้าราชการในกระทรวงมหาดไทยที่จะไม่สามารถควบคุมกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ได้เต็มที่เหมือนเดิม

ประการที่สอง สถานะของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เปลี่ยนจากการเป็นผู้แทนของรัฐกลายมาเป็นนักการเมือง อันเนื่องมาจากต้องมาจากการเลือกตั้งทุก ๆ 5 ปี ทำให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ต้องหาเสียง ซึ่งธรรมชาติของการหาเสียงนั้นจำเป็นต้องมีนโยบายที่ชัดเจน ในขณะที่เดียวกันกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ยังไม่ถือว่าเป็นสถาบันทางการเมืองที่มีบุคลากร หน่วยงาน และงบประมาณสนับสนุนเหมือนกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ดังนั้น จึงทำให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ต้องยึดนโยบายของตนเองไปเชื่อมกับนักการเมืองในระดับชาติ จึงเป็นสาเหตุที่ยิ่งจะทำให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน มีอำนาจในการต่อรองทางการเมืองในระดับโครงสร้างมากยิ่งขึ้น

ประการที่สาม กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน มีความแนบสนิทชิดเชื้อกับนักการเมืองในระดับชาติมากขึ้นกว่าเดิม กล่าวคือ หากสถานะของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน คือ นักการเมืองที่มาจากจากการเลือกตั้งของประชาชนทุก ๆ 5 ปีแล้ว ย่อมเชื่อได้ว่า ประชาชนในพื้นที่ที่มีความนิยมชมชอบผู้ที่ได้รับเลือกเป็นกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน นั้นหมายความว่า กำนัน ผู้ใหญ่บ้านย่อมเป็นฐานเสียงที่สำคัญในระดับชุมชน และเป็นเป้าหมายสำคัญที่นักการเมืองในระดับบน ไม่ว่าจะเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา นายองค์การบริหารส่วนจังหวัด (นายก อบจ.) สมาชิก

องค์การบริหารส่วนจังหวัด (ส. อบจ.) นักการเมืองเหล่านี้ต้องมุ่งเป้าหาเสียงมาที่กลุ่มกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในระดับพื้นที่ เพราะถือว่ากำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ต้องเป็นผู้ที่มีฐานเสียงในชุมชนในระดับหนึ่งถึงสามารถเป็นได้ นอกจากนี้สายสัมพันธ์ระหว่างกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และนักการเมืองระดับบนย่อมมีความแน่นแฟ้นมากยิ่งขึ้น เนื่องจากการหาเสียงเลือกตั้งของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในแต่ละครั้งซึ่งจำเป็นต้องพึ่งพาชื่อเสียง และทุนสนับสนุนจากนักการเมืองในพื้นที่ ทำให้เกิดการกระชับความสัมพันธ์ระหว่างกำนัน ผู้ใหญ่บ้านกับนักการเมือง ความสัมพันธ์ตรงนี้จะป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้กลุ่มกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สามารถมีพลังในการต่อรองทางการเมืองในระดับโครงสร้างมากยิ่งขึ้น

ประการที่สี่ การเลือกตั้งทุก ๆ 5 ปี นั้น ทำให้ในอนาคตข้างหน้าเครือข่ายกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ต้องเรียกร้องถึงความมั่นคงของอาชีพและความเป็นสถาบันขององค์กรมากขึ้นบวกกับการที่มีอำนาจในการต่อรองทางการเมืองในระดับโครงสร้าง จะทำให้มีแนวโน้มที่จะทำให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้านต้องการเปลี่ยนบทบาทของตนเองเป็นองค์กรหรือหน่วยงานในระดับท้องถิ่นคู่ขนานกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีอยู่ในปัจจุบัน (ไททัศน์ มาลา, 2556, น. 62-63)

7. เป็นการลดอำนาจของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เพราะไม่กล้าใช้อำนาจตามกฎหมายที่มีอยู่ กล่าวคือถ้าใช้ไปสมัยหน้าชาวบ้านไม่เลือกอีกแน่ การควบคุมดูแลให้ราษฎรในเขตปกครองต้องปฏิบัติตามกฎหมายและการรักษาความสงบในพื้นที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน จะไม่สามารถดำเนินการได้อย่างเต็มที่ และตรงไปตรงมา เพราะถ้ามีการดำเนินการอย่างจริงจังย่อมสร้างความไม่พอใจให้แก่ผู้ที่ฝ่าฝืน รวมทั้งเครือข่าย ซึ่งลักษณะสังคมชนบทของไทยส่วนใหญ่แล้ว จะมีความสัมพันธ์ในลักษณะเครือญาติหรือมีความสนิทสนมกันมาก เท่ากับเป็นการทำลายฐานคะแนนเสียงของตนเอง หากกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน คนใดที่มีเป้าหมายจะดำรงตำแหน่งต่อไป หลังจากหมดวาระลง ก็จะทำให้ความสำคัญในเรื่องนี้ โดยใช้วิธีอะลุ่มอล่วยกันหรือยิ่งไปกว่านั้น อาจถึงขั้นปล่อยปละละเลยก็เป็นได้ หรืออาจเข้าไปสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับนักการเมือง ที่มีการจัดตั้งตัวแทนอยู่ในพื้นที่ เพื่อให้ได้รับการสนับสนุนและผ่านการเลือกเข้ามาทำหน้าที่อีกครั้งหนึ่ง เท่ากับผลักดันให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เข้าไปเป็นคนในสังกัดของนักการเมืองโดยปริยาย ทำให้นักการเมืองเข้ามาแทรกแซงอำนาจของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน โดยซื้อตัวผู้ใหญ่บ้านให้เป็นหัวคะแนนของตนเองได้ง่ายขึ้น ทั้งนี้ การทำงานในพื้นที่กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ที่ได้รับการสนับสนุนจากนักการเมือง ก็จะทำให้ความสำคัญต่อนักการเมืองมากกว่าการปฏิบัติหน้าที่ในฐานะที่เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ ที่ประจำอยู่ในตำบล หมู่บ้าน ซึ่งจะส่งผลให้การปฏิบัติงานนโยบายของรัฐบาลที่มีการสั่งการจากการบริหารราชการส่วนกลาง ผ่านการบริหารราชการส่วนภูมิภาค เพื่อไปปฏิบัติให้เกิดผลในตำบล หมู่บ้าน ไม่เกิดประสิทธิภาพเท่าที่ควร (ไอศวรรย์ หนูนิล, 2556, น. 133)

ต่อมาได้มีการปรับปรุงพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช 2457 โดยแก้ไขวาระการดำรงตำแหน่งของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน คือ ให้มีการเกษียณอายุถึง 60 ปี พอดีจะสรุปสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงระยะเวลาการดำรงตำแหน่งดังกล่าว คือ

1. หากมีการกำหนดวาระในการดำรงตำแหน่งคราวละ 5 ปี จะเป็นระยะเวลาที่สั้นเกินไป ซึ่งเป็นการบั่นทอนประสิทธิภาพการทำงาน ทำให้ขาดความต่อเนื่องและเชื่อมโยงต่อกัน

2. การเลือกกำนันและผู้ใหญ่บ้านจะมีบ่อยเกินไป ก่อให้เกิดความแตกแยกของประชาชนในหมู่บ้าน หรือชุมชน มีการแบ่งฝักแบ่งฝ่าย ทำให้ขาดความสามัคคี ซึ่งมักจะปรากฏในพื้นที่ความมั่นคง

3. ลื่นเปลื้องงบประมาณในการเลือกตั้ง หากมีการเลือกตั้งบ่อย ๆ ย่อมส่งผลถึงงบประมาณที่ต้องใช้จ่ายไปกับการเลือกตั้ง (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2555, น. 47-48)

4. หากมีการกำหนดวาระในการดำรงตำแหน่งคราวละ 5 ปี จะมีผลกระทบต่อการปฏิบัติหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เช่น การให้บริการและการอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนไม่ดีเท่าที่ควร การดูแลทุกข์สุขของประชาชนไม่ทั่วถึง และการดูแลรักษาความสงบ และความเป็นระเบียบเรียบร้อยของหมู่บ้าน (ประสิทธิ์ ฝึกอุดม, 2546, น. 46)

5. จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในการดูแลรักษาความสงบเรียบร้อยของหมู่บ้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน นั้น ในอีกฐานะหนึ่งมีฐานะเป็นพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ มีอำนาจหน้าที่เช่นเดียวกับเจ้าพนักงานตำรวจ แต่จำกัดเฉพาะในเขตพื้นที่ของตน ทำให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน มีความกล้าที่จะปฏิบัติตามกฎหมายเพราะมีความรู้สึกว่าเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ เช่นเดียวกับเจ้าพนักงานของรัฐประเภทอื่นที่มีอำนาจหน้าที่อย่างเดียวกัน โดยเจ้าหน้าที่เหล่านั้นมีระยะเวลาในการทำงานจนถึงอายุ 60 ปี เช่น เจ้าพนักงานตำรวจ ผู้ว่าราชการจังหวัด นายอำเภอ ปลัดอำเภอ เป็นต้น ดังจะเห็นชัดเจนในเรื่องการปฏิบัติตามนโยบายเร่งด่วนของรัฐบาลเรื่องการปราบปรามยาเสพติดในปัจจุบัน ทำให้การปฏิบัติงานของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน มีความต่อเนื่อง และแก้ปัญหาในการที่จะถูกมองว่าเป็นนักการเมืองท้องถิ่นมากกว่าการเป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่ช่วยเหลือทางราชการ ทำให้มีการสั่งสมประสบการณ์ความรู้ในหน้าที่ และทำให้การตัดสินใจแก้ปัญหาในสถานการณ์เร่งด่วนฉุกเฉินเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และมีวิสัยทัศน์ในการทำงานกล้าปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายอย่างเฉียบขาดตรงไปตรงมา ไม่มีความกังวลเกี่ยวกับผู้มีอิทธิพลในพื้นที่หรือฐานคะแนนเสียงที่จะได้รับในการเลือกตั้งครั้งต่อไป ซึ่งประสบปัญหาชัดเจนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้และในพื้นที่ความมั่นคง ดังนั้น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ เป็นพนักงานฝ่ายปกครอง ปฏิบัติหน้าที่ตามกรอบของตัวบทกฎหมาย มิใช่ นักการเมืองท้องถิ่น มีบทบาทหน้าที่แตกต่างกันกับนักการเมืองท้องถิ่นในพื้นที่ สิ่งเดียวที่ทำให้มองว่าเหมือนกัน คือ การมีที่มาจากการเลือกของประชาชนโดยตรง กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน มีระเบียบวินัยกำกับ ผู้ประพฤติผิดวินัยย่อมได้รับโทษเช่นเดียวกับข้าราชการ พนักงานของรัฐ การทำงานต้องเป็นไปตามกฎหมายและแนวนโยบายของรัฐ จะเลือกปฏิบัติตามความนิยมชมชอบของฐานเสียงมิได้ เพราะมิใช่วิสัยของข้าราชการหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ (ไอศวรรย์ หนูนิล, 2556, น. 132-133)

นอกจากนี้ยังมีเหตุผลในการไม่กำหนดวาระในการดำรงตำแหน่ง เนื่องจากการได้มาของตำแหน่งราษฎร ในหมู่บ้าน ตำบล เป็นผู้เลือกเข้ามาดำรงตำแหน่งเพื่อทำหน้าที่เป็นหัวหน้าของราษฎร ในหมู่บ้าน และตำบล มีหน้าที่ในการดูแลทุกข์สุขของราษฎรและการรักษาความสงบเรียบร้อย ไม่ใช่เป็นผู้แทนของราษฎร (ประสิทธิ์ ฝึกอุดม, 2546, น. 46)

ประเด็นที่ 2 เรื่อง “การขึ้นค่าตอบแทนของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน” สรุปได้ดังต่อไปนี้
 ตารางที่ 4 : อัตราค่าตอบแทนของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบล สารวัตรกำนัน ผู้ช่วย
 ผู้ใหญ่บ้านฝ่ายปกครอง และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายรักษาความสงบ ตั้งแต่ปี 2546 – ปัจจุบัน

ปี/ประกาศ/บังคับใช้	สมัยรัฐมนตรีว่าการ กระทรวงมหาดไทย	ตำแหน่ง/เงินเดือน
พ.ศ. 2546 (7 กรกฎาคม) ตั้งแต่ 1 ตุลาคม 2546	นายวันมูหะมัดนอร์ มะทา	กำนัน 3,500 บาท ผู้ใหญ่บ้าน 2,500 บาท แพทย์ประจำตำบล สารวัตรกำนัน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายปกครอง และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายรักษา ความสงบ 1,800 บาท
พ.ศ. 2547 (29 มิถุนายน) ตั้งแต่ 1 มิถุนายน 2547	นายโกศล พลกุล	กำนัน ได้เพิ่มจากเดิม (3,500 บาท) เพิ่มขึ้น 500 บาท เป็น 4,000 บาท ผู้ใหญ่บ้าน ได้เพิ่มจากเดิม (2,500 บาท) เพิ่มขึ้น 500 บาท เป็น 3,000 บาท แพทย์ประจำตำบล สารวัตรกำนัน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายปกครอง และ ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายรักษาความสงบ ได้เพิ่มจากเดิม (1,800 บาท) เพิ่มขึ้น 200 บาท เป็น 2,000 บาท
พ.ศ. 2549 (12 เมษายน) ตั้งแต่ 1 เมษายน 2549	พลอากาศเอก คงศักดิ์ วันทนา	กำนัน ได้เพิ่มจากเดิม (4,000 บาท) เพิ่มขึ้น 1,000 บาท เป็น 5,000 บาท ผู้ใหญ่บ้าน ได้เพิ่มจากเดิม (3,000 บาท) เพิ่มขึ้น 1,000 บาท เป็น 4,000 บาท แพทย์ประจำตำบล สารวัตรกำนัน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่าย ปกครอง และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่าย รักษาความสงบ ได้เพิ่มจากเดิม (2,000 บาท) เพิ่มขึ้น 500 บาท เป็น 2,500 บาท

ปี/ประกาศ/บังคับใช้	สมัยรัฐมนตรีว่าการ กระทรวงมหาดไทย	ตำแหน่ง/เงินเดือน
พ.ศ. 2552 (10 กันยายน) ตั้งแต่ 1 ตุลาคม 2552-30 กันยายน 2553	นายชวรัตน์ ชาญวีรกูล	กำนัน ได้เพิ่มจากเดิม (5,000 บาท) เพิ่มขึ้น 2,500 บาท เป็น 7,500 บาท ผู้ใหญ่บ้าน ได้เพิ่มจากเดิม (4,000 บาท) เพิ่มขึ้น 2,000 บาท เป็น 6,000 บาท แพทย์ประจำตำบล สารวัตรกำนัน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายปกครอง และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายรักษาความ สงบ ได้เพิ่มจากเดิม (2,500 บาท) เพิ่มขึ้น 1,250 บาท เป็น 3,750 บาท
พ.ศ. 2552 (10 กันยายน) ตั้งแต่ 1 ตุลาคม 2553 เป็นต้นไป	นายชวรัตน์ ชาญวีรกูล	กำนัน ได้เพิ่มจากเดิม (7,500 บาท) ได้เพิ่มขึ้น 2,500 บาท เป็น 10,000 บาท ผู้ใหญ่บ้าน จากเดิม (6,000 บาท) ได้เพิ่มขึ้น 2,000 บาท เป็น 8,000 บาท แพทย์ประจำตำบล สารวัตรกำนัน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายปกครองและ ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายรักษาความสงบ จากเดิม (3,750 บาท) เพิ่มขึ้น 1,250 บาท เป็น 5,000 บาท

นอกจากนี้ ได้มีการตั้งกระทู้ถามของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และสมาชิกวุฒิสภาเกี่ยวกับการเพิ่มค่าตอบแทนของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบล สารวัตรกำนัน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายปกครอง และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายรักษาความสงบ ตั้งแต่ปี 2481-ปัจจุบัน หลายกระทู้ด้วยกัน เช่น กระทู้ถามเรื่องเงินเดือนค่าตอบแทน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สารวัตรกำนัน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบล กระทู้ถามเรื่องการปรับเพิ่มเงินตอบแทนและสวัสดิการให้กับกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน สารวัตรกำนัน และแพทย์ประจำตำบล กระทู้ถามเรื่องการจัดสรรงบประมาณเพื่อให้โบนัสข้าราชการและเงินเพิ่มค่าตอบแทนกำนัน สารวัตรกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ฯลฯ

ตารางที่ 5 : สรุปตัวเลขของจำนวนบุคลากรและจำนวนงบประมาณที่ต้องใช้เป็นค่าตอบแทนให้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สารวัตรกำนัน แพทย์ประจำตำบล ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายปกครอง และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายรักษาความสงบ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2546-ปัจจุบัน ดังนี้

ปี พ.ศ. เริ่ม ใช้บังคับ	ตำแหน่ง	จำนวน (คน)	ค่าตอบแทน (บาท/คน/เดือน)	รายเดือนทั้ง ประเทศ (บาท/เดือน)	รายปี (บาท)
2546 (เริ่ม 1 ตุลาคม)	กำนัน	7,083	3,500	24,790,500	297,486,000
	ผู้ใหญ่บ้าน	65,707	2,500	164,267,500	1,971,210,000
	แพทย์ประจำตำบล	7,083	1,800	12,754,800	153,057,600
	สารวัตรกำนัน	7,083	1,800	25,520,400	306,244,800
	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน	7,083	1,800	257,994,000	3,095,928,000
	ฝ่ายปกครอง				
	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ฝ่ายรักษาความสงบ	7,083	1,800	70,747,200	848,966,400
	รวม	276,688	-	556,074,400	6,672,892,800
2547 - 2548 (เริ่ม 1 มิถุนายน 2557)	กำนัน		4,000		
	ผู้ใหญ่บ้าน		3,000		
	แพทย์ประจำตำบล		2,000		
	สารวัตรกำนัน		2,000		
	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน		2,000		
	ฝ่ายปกครอง ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ฝ่ายรักษาความสงบ		2,000		
	รวม		-		
2549 - 2550 (เริ่ม 1 เมษายน 2549)	กำนัน	7,077	5,000	35,385,000	424,620,000
	ผู้ใหญ่บ้าน	68,785	4,000	275,140,000	3,301,680,000
	แพทย์ประจำตำบล	7,077	2,500	17,692,500	212,310,000
	สารวัตรกำนัน	14,151	2,500	35,377,500	424,530,000
	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน	151,732	2,500	379,330,000	4,551,960,000
	ฝ่ายปกครอง				
	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ฝ่ายรักษาความสงบ	45,781	2,500	114,452,500	1,373,430,000
	รวม	294,603	-	857,377,500	10,288,530,000

ปี พ.ศ. เริ่ม ใช้บังคับ	ตำแหน่ง	จำนวน (คน)	ค่าตอบแทน (บาท/คน/เดือน)	รายเดือนทั้ง ประเทศ (บาท/เดือน)	รายปี (บาท)
2551	กำนัน	7,122	5,000	35,610,000	427,320,000
	ผู้ใหญ่บ้าน	68,850	4,000	275,400,000	3,304,800,000
	แพทย์ประจำตำบล	8,479	2,500	21,197,500	254,370,000
	สารวัตรกำนัน	14,166	2,500	35,415,000	424,980,000
	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่าย ปกครอง	151,732	2,500	379,330,000	4,551,960,000
	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่าย รักษาความสงบ	45,781	2,500	114,452,500	1,327,430,000
	รวม	296,130	-	861,405,000	10,290,860,000
2552 (ใช้ถึง 30 กันยายน 2552)	กำนัน	7,077	5,000	35,385,000	424,620,000
	ผู้ใหญ่บ้าน	68,785	4,000	275,140,000	3,301,680,000
	แพทย์ประจำตำบล	7,077	2,500	17,692,500	212,310,000
	สารวัตรกำนัน	14,154	2,500	35,385,000	424,620,000
	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ฝ่ายปกครอง	151,724	2,500	379,310,000	4,551,720,000
	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ฝ่ายรักษาความสงบ	46,181	2,500	115,452,500	1,385,430,000
	รวม	294,998	-	858,365,000	10,300,380,000
2553 (ใช้ถึง 30 กันยายน 2553)	กำนัน	7,077	7,500	35,385,000	424,620,000
	ผู้ใหญ่บ้าน	68,785	6,000	275,140,000	3,301,680,000
	แพทย์ประจำตำบล	7,077	3,750	17,692,500	212,310,000
	สารวัตรกำนัน	14,154	3,750	35,385,000	424,620,000
	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ฝ่ายปกครอง	141,724	3,750	531,465,000	6,377,580,000
	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ฝ่ายรักษาความสงบ	46,181	3,750	115,452,500	1,385,430,000
	รวม	284,998	-	1,010,520,000	12,126,240,000

ปี พ.ศ. เริ่ม ใช้บังคับ	ตำแหน่ง	จำนวน (คน)	ค่าตอบแทน (บาท/คน/เดือน)	รายเดือนทั้ง ประเทศ (บาท/เดือน)	รายปี (บาท)
2554	กำนัน	7,077	10,000	70,770,000	849,240,000
	ผู้ใหญ่บ้าน	68,785	8,000	550,280,000	6,603,360,000
	แพทย์ประจำตำบล	7,077	5,000	70,770,000	849,240,000
	สารวัตรกำนัน	14,154	5,000	70,770,000	849,240,000
	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน	151,724	5,000	758,620,000	9,103,440,000
	ฝ่ายปกครอง				
	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน	46,181	5,000	230,905,000	2,770,860,000
	ฝ่ายรักษาความสงบ				
	รวม	294,998	-	1,752,115,000	21,025,380,000
2555 – ปัจจุบัน	กำนัน	7,016	10,000	70,160,000	841,920,000
	ผู้ใหญ่บ้าน	67,449	8,000	539,592,000	6,457,104,000
	แพทย์ประจำตำบล	7,016	5,000	35,080,000	420,960,000
	สารวัตรกำนัน	14,032	5,000	70,160,000	841,920,000
	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน	148,930	5,000	744,650,000	8,935,800,000
	ฝ่ายปกครอง				
	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน	46,181	5,000	230,905,000	2,770,860,000
	ฝ่ายรักษาความสงบ				
	รวม	290,624	-	1,690,547,000	20,268,564,000

ที่มา : รายงานประจำปีของกรมการปกครอง ตั้งแต่ปี 2546 และ ปี 2550-2557 และระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการเบิกจ่ายเงินตอบแทนตำแหน่ง และเงินอื่น ๆ ให้แก่กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบล สารวัตรกำนัน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายปกครอง และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายรักษาความสงบ พ.ศ. 2546 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม

จะเห็นได้ว่า ในรอบหลายสิบปีที่ผ่านมา มีมีการปรับฐานเงินเดือนกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เพียง 4 ครั้ง เท่านั้น คือ ใน พ.ศ. 2546 พ.ศ. 2549 พ.ศ. 2552 และ พ.ศ. 2553 ดังที่ได้กล่าวไปตั้งแต่ตอนต้นแล้วว่า กระแสการขอเพิ่มค่าตอบแทนนั้นมีมาอย่างต่อเนื่อง นับตั้งแต่หลัง พ.ศ. 2551 ที่ได้มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงกฎหมายให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ดำรงตำแหน่งได้ถึง 60 ปี อีกครั้งหนึ่ง และมีการเรียกร้องให้เพิ่มค่าตอบแทนครั้งล่าสุด คือ ใน พ.ศ. 2553 โดยเรียกร้องให้ขยับค่าตอบแทนกำนันจาก 7,500 บาท เป็น 10,000 บาท และผู้ใหญ่บ้านจาก 8,000 บาท เป็น 10,000 บาท ในแต่ละครั้งที่มีการขึ้นค่าตอบแทน จะเป็นเรื่องของภาวะเศรษฐกิจหรือการเรียกร้องของนักการเมืองที่ได้มีการตั้งกระทู้ถามรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย หรือรัฐบาลที่ให้

ความสำคัญต่อความเป็นอยู่และค่าครองชีพของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เพื่อให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นตามสภาพเศรษฐกิจในแต่ละปีตามความเหมาะสม ซึ่งในอนาคตก็อาจมีแนวโน้มในการปรับค่าตอบแทนของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านขึ้นอีกก็ได้ ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับปัจจัยทางเศรษฐกิจ หรือเป็นการหาเสียงของฝ่ายการเมืองให้กับกำนัน ผู้ใหญ่บ้านก็เป็นได้ รวมทั้งจะมีจำนวนบุคลากรและจำนวนงบประมาณที่ต้องใช้เป็นค่าตอบแทนให้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สารวัตรกำนัน แพทย์ประจำตำบล ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายปกครอง ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายรักษาความสงบในแต่ละปีจะเพิ่มขึ้นหรือลดลงทุกปี

ประเด็นที่ 3 เรื่อง “ให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้านเป็นหรือไม่เป็นสมาชิกสภาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นระดับตำบลโดยตำแหน่ง”

ด้วยในคราวประชุมสมานิติบัญญัติแห่งชาติ ครั้งที่ 14/2557 วันพฤหัสบดีที่ 9 ตุลาคม 2557 ที่ประชุมได้มีมติตั้งคณะกรรมการสามัญประจำสมานิติบัญญัติแห่งชาติ โดยคณะกรรมการการปกครองส่วนท้องถิ่น สมานิติบัญญัติแห่งชาติ ได้พิจารณาศึกษากรณีให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เป็นสมาชิกสภาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นระดับตำบลโดยตำแหน่ง ได้เสนอความเห็นที่สมควรให้มีการเพิ่มกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เป็นสมาชิกสภาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นระดับตำบลโดยตำแหน่ง โดยให้มีบทบาทหน้าที่เช่นเดียวกับสมาชิกที่มาจากการเลือกตั้ง สำหรับสมาชิกสภาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มาจากการเลือกตั้งก็ให้คงมีจำนวนเท่าเดิม โดยมีข้อสังเกตถึงข้อดีและข้อเสีย ดังนี้ (สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา, 2558, น. 1)

ข้อดี

1. ดูแลรักษาผลประโยชน์ของประชาชนในพื้นที่
2. ประสานนโยบายระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับฝ่ายปกครองท้องถิ่นให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน
3. ถ่วงดุลอำนาจในการพัฒนาท้องถิ่นให้มีประสิทธิภาพ
4. รักษาผลประโยชน์ของประชาชนเสียงข้างน้อยในพื้นที่ซึ่งไม่ได้เลือกคณะกรรมการชุดนั้น
5. ทำให้แผนพัฒนาท้องถิ่นมีความต่อเนื่อง เนื่องจากกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน มีวาระการดำรงตำแหน่งถึงอายุ 60 ปี
6. เป็นตัวแทนภาคความมั่นคง และความปลอดภัย
7. เป็นการตรวจสอบ และถ่วงดุลการปฏิบัติหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เพราะหากพ้นสมาชิกภาพสภาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ก็จะถูกปลดจากตำแหน่งกำนัน ผู้ใหญ่บ้านด้วย

ข้อเสีย

1. ต้องดำเนินการแก้กฎหมายหลายฉบับ ได้แก่ พระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 มาตรา 15 พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 มาตรา 45 และพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องถิ่น พระพุทธศักราช 2457
2. อาจเกิดความขัดแย้งในการปฏิบัติหน้าที่ระหว่างสมาชิกที่มาจากการเลือกตั้งกับสมาชิกโดยตำแหน่ง

บทสรุปและข้อเสนอแนะของผู้ศึกษา

กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน มีความเป็นมายาวนาน และใกล้ชิดกับประชาชนเช่นเดียวกันกับการปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นสถาบันที่อยู่คู่กับสังคมไทยมาโดยตลอด และยังเป็นกลไกสำคัญของรัฐ โดยเป็นผู้ช่วยเหลือนายอำเภอ หน่วยงานราชการ ในการบำบัดทุกข์บำรุงสุข บทบาทของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน จึงมีความเกี่ยวข้องกับประชาชน ในท้องถิ่น ทั้งในด้านการดูแลประชาชน การรักษาความเรียบร้อย และหากเกิดข้อพิพาท กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ก็ช่วยไกล่เกลี่ยประนีประนอมเพื่อหาข้อยุติให้กับประชาชนในตำบล หมู่บ้าน และเป็นผู้แทนประชาชน ในตำบล หมู่บ้าน ในการติดต่อกับภาคส่วนต่าง ๆ ถึงแม้สภาพสังคมจะเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย จึงทำให้ ภารกิจบทบาทหน้าที่ของกำนันผู้ใหญ่บ้านเพิ่มมากขึ้น กรมการปกครองซึ่งเป็นกรม สังกัดกระทรวงมหาดไทย ทำหน้าที่กำกับดูแลกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ก็ได้ช่วยเสริมศักยภาพให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ด้วยการขยายเวลาการทำงานให้ ถึง 60 ปี เพราะประสบการณ์จะช่วยสร้างความมั่นใจในการทำงาน รวมทั้งการปรับปรุงคณะกรรมการหมู่บ้านให้ เป็นผู้ช่วยเหลือนายอำเภอ และผู้ช่วยเหลือประชาชนในพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ทั้งนี้ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน จะเป็นที่ยอมรับหรือได้รับความศรัทธาจากประชาชนมากน้อยเพียงใดนั้น ขึ้นอยู่กับการทุ่มเทกำลังใจ กำลังกาย ในการบำบัดทุกข์บำรุงสุขของประชาชน หากการปกครองหมู่บ้านมีความเข้มแข็ง ประเทศย่อมมั่นคง ถึงแม้สภาพ สังคมของไทยจะเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยก็ตาม นอกจากนี้ ควรให้มีการประเมินผลการปฏิบัติหน้าที่ของ กำนัน ผู้ใหญ่บ้านปีละครั้ง จากเดิมที่พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พุทธศักราช 2457 มาตรา 14 (11) ได้กำหนดถึงเหตุที่ผู้ใหญ่บ้านต้องพ้นจากตำแหน่ง เนื่องจาก ไม่ผ่านการประเมินผลการปฏิบัติหน้าที่ ซึ่งต้องทำ อย่างน้อยทุก 5 ปี นับแต่วันที่ได้รับการแต่งตั้ง ส่วนเรื่องค่าตอบแทนของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ก็ยังคงมีการปรับ ฐานใหม่อยู่ตลอดตามภาวะเศรษฐกิจของประเทศ หรือการเมืองก็ได้ และเมื่อมองในมุมมองกลับของ “กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน” อาจจะถูกเหมือนเป็น “ผู้มีอิทธิพล” ในสังคมไทย แต่กระนั้น เมื่อพิจารณาถึงเรื่องการเป็นตัวจักร หนึ่งของงานด้านบริการประชาชนแล้ว ความมั่นคง และรายได้ในการทำงานก็เป็นสิ่งสำคัญ ที่จะทำให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน รวมถึงผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายปกครอง ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายรักษาความสงบสามารถปฏิบัติหน้าที่ ของพวกเขาได้อย่างเต็มกำลัง มากกว่าการมุ่งสู่การเป็น “ผู้มีอิทธิพล” เพื่อหารายได้จากการสร้าง “บารมี” ดังเช่นในอดีตที่ผ่านมา ไม่ว่าจะเป็นอย่างไก็ตาม กำนัน ผู้ใหญ่บ้านก็ยังคงมีความสำคัญต่อสังคมไทยอยู่นั่นเอง

จัดทำโดย

นายโชคสุข กรกิตติชัย

วิทยากรชำนาญการพิเศษ

กลุ่มงานบริการวิชาการ 1 สำนักวิชาการ

โทร 0 2244 2060 โทรสาร 0 2244 2058

Email : sapagroup01@gmail.com

บรรณานุกรม

- กรมการปกครอง. (2547). รายงานประจำปี 2546 กรมการปกครอง. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์อสาการศึกษา
ดินแดน กรมการปกครอง.
- _____. (2551). รายงานประจำปี 2550 กรมการปกครอง. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์อสาการศึกษาดินแดน
กรมการปกครอง.
- _____. (2552). รายงานประจำปี 2551 กรมการปกครอง. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์อสาการศึกษาดินแดน
กรมการปกครอง.
- _____. (2553). รายงานประจำปี 2552 กรมการปกครอง. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์อสาการศึกษาดินแดน
กรมการปกครอง.
- _____. (2554). รายงานประจำปี 2553 กรมการปกครอง. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์อสาการศึกษาดินแดน
กรมการปกครอง.
- _____. (2555). รายงานประจำปี 2554 กรมการปกครอง. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์อสาการศึกษาดินแดน
กรมการปกครอง.
- _____. (2556). รายงานประจำปี 2555 กรมการปกครอง. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์อสาการศึกษาดินแดน
กรมการปกครอง.
- _____. (2557). รายงานประจำปี 2556 กรมการปกครอง. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์อสาการศึกษาดินแดน
กรมการปกครอง.
- _____. (2558). รายงานประจำปี 2557 กรมการปกครอง. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์อสาการศึกษาดินแดน
กรมการปกครอง.
- “กระทู้ถามที่ 094 ร. เรื่อง การจัดสรรงบประมาณเพื่อให้โบนัสข้าราชการ และเงินเพิ่มค่าตอบแทนตำแหน่ง
กำนัน สารวัตรกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน” (25 สิงหาคม 2551). **ราชกิจจานุเบกษา**, เล่ม
125 ตอนพิเศษ 142 ง, น. 68-69.
- “กระทู้ถามที่ 374 ร. เรื่อง การปรับเพิ่มเงินค่าตอบแทนและสวัสดิการให้กับกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วย
ผู้ใหญ่บ้าน สารวัตรกำนัน และแพทย์ประจำตำบล” (23 กรกฎาคม 2551). **ราชกิจจานุเบกษา**, เล่ม
125 ตอนพิเศษ 120 ง, น. 145-148.
- “กระทู้ถามที่ 12 ร. เรื่อง เงินเดือนค่าตอบแทน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สารวัตรกำนัน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน แพทย์
ประจำตำบล” (29 พฤศจิกายน 2531). **ราชกิจจานุเบกษา**, เล่ม 105 ตอนที่ 197, น. 8872-8877.
- กำนัน - ผู้ใหญ่บ้านเฮสภามีมติดังตำแหน่งหนูนแก้วม.เทศบาล. (14 สิงหาคม 2552). **สยามรัฐ**. น. 1(บน), 11.
สืบค้นจาก ฐานข้อมูล iQNewsClip
- จัดตั้ง 3 มาตรา 'ยุบกำนัน-ผอ.บ. ตั้ง อปท.' อ้างกระทบบพระราชอำนาจ. (12 พฤษภาคม 2558).
ผู้จัดการรายวัน 360°. น. 7(บนซ้าย), 8. สืบค้นจาก ฐานข้อมูล iQNewsClip

ฐานข้อมูลสหภาพแรงงานไทย. (ม.ป.ป.). สืบค้น 30 พฤศจิกายน 2558 จาก

<http://www.thailabordatabase.org/th/article.php?id=212>

ไททัศน์ มาลา. (พฤษภาคม 2556). พัฒนาการของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน : สถานภาพและการคงอยู่ภายใต้บริบทของการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น. รัฐสภาสาร, 61(5), 62-63.

นายกสมาคมกำนันผู้ใหญ่บ้านแห่งประเทศไทย ยื่นหนังสือถึงประธานสปช. เพื่อขอคัดค้านการยกเลิกอำนาจบริหารราชการส่วนภูมิภาค. (19 มิถุนายน 2558). สืบค้น 3 ธันวาคม 2558 จาก

http://www.parliament.go.th/ewtadmin/ewt/parliament_parcy/ewt_news.php?nid=29335

ปธาน สุวรรณมงคล. (3 มีนาคม 2531). บทบาทกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในวาระครบ 100 ปี แห่งการปกครองท้องถิ่น. รัฐสภาสาร, 46(3), 23-29.

“ประกาศกรุงเทพมหานคร เรื่อง ยกเลิกตำแหน่งกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบล และ สารวัตรกำนัน ในเขตกรุงเทพมหานคร” (29 กันยายน 2547). ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม 121 ตอนพิเศษ 108 ง, น. 26-27.

“ประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 112” (6 เมษายน 2515). ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม 89 ตอนที่ 57, น. 4-6. ประสิทธิ์ ฟ้าอุดม. (2546). วาระการดำรงตำแหน่งคราวละ 5 ปี กับกำลังขวัญของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน :

ศึกษารณีนอำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี. (วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต).

มหาวิทยาลัยบูรพา, สาขาวิชาการบริหารทั่วไป.

“พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช 2457” (17 กรกฎาคม 2457). ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม 3126, น. 229-274.

“พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ (ฉบับที่ 2) พระพุทธศักราช 2486” (9 มีนาคม 2486).

ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม 60 ตอนที่ 14, น. 504-522.

“พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2489” (31 ธันวาคม 2489). ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม 63 ตอนที่ 83, น. 816-822.

“พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2510” (1 กุมภาพันธ์ 2510). ราชกิจจานุเบกษา (ฉบับพิเศษ), เล่ม 84 ตอนที่ 11 ก, น. 4-17.

_____. (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2516” (23 สิงหาคม 2516). ราชกิจจานุเบกษา (ฉบับพิเศษ), เล่ม 90 ตอนที่ 107 , น. 1-3.

_____. (ฉบับที่ 6) พ.ศ. 2525” (27 สิงหาคม 2525). ราชกิจจานุเบกษา (ฉบับพิเศษ), เล่ม 99 ตอนที่ 121 ก, น. 7-10.

_____. (ฉบับที่ 7) พ.ศ. 2527” (24 สิงหาคม 2527). ราชกิจจานุเบกษา (ฉบับพิเศษ), เล่ม 101 ตอนที่ 112 ก, น. 1-4.

_____. (ฉบับที่ 8) พ.ศ. 2532” (19 กรกฎาคม 2532). ราชกิจจานุเบกษา (ฉบับพิเศษ), เล่ม 106 ตอนที่ 114 ก, น. 1-3.

_____. (ฉบับที่ 9) พ.ศ. 2535” (8 เมษายน 2535). ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม 109 ตอนที่ 42 ก, น. 90-93.

- _____ . (ฉบับที่ 10) พ.ศ. 2542” (4 สิงหาคม 2542). **ราชกิจจานุเบกษา**, เล่ม 116 ตอนที่ 70 ก, น. 1-6.
- _____ . (ฉบับที่ 11) พ.ศ. 2551” (5 กุมภาพันธ์ 2551). **ราชกิจจานุเบกษา**, เล่ม 125 ตอนที่ 27 ก, น. 96-105.
- _____ . (ฉบับที่ 12) พ.ศ. 2552” (30 ธันวาคม 2552). **ราชกิจจานุเบกษา**, เล่ม 126 ตอนที่ 100 ก, น. 1-2.
- มาร์คลากยาว กม. ยุกำนัน-ผญบ. (3 มีนาคม 2552). **โพสต์ทูเดย์**. น. A9 (บนซ้าย). สืบค้นจาก ฐานข้อมูล iQNewsClip
- “ระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการเบิกจ่ายเงินตอบแทนตำแหน่ง และเงินอื่น ๆ ให้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบล สารวัตรกำนัน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายปกครอง และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายรักษาความสงบ พ.ศ. 2546” (23 กรกฎาคม 2546). **ราชกิจจานุเบกษา**, เล่ม 120 ตอนพิเศษ 79 ง, น. 15-22.
- _____ . (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2547” (9 กรกฎาคม 2547). **ราชกิจจานุเบกษา**, เล่ม 121 ตอนพิเศษ 75 ง, น. 29-30.
- _____ . (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2549” (1 พฤษภาคม 2549). **ราชกิจจานุเบกษา**, เล่ม 123 ตอนพิเศษ 57 ง, น. 8-9.
- _____ . (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2552” (16 กุมภาพันธ์ 2552). **ราชกิจจานุเบกษา**, เล่ม 126 ตอนพิเศษ 26 ง, น. 1-2.
- _____ . (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2552” (10 กันยายน 2552). **ราชกิจจานุเบกษา**, เล่ม 126 ตอนพิเศษ 132 ง, น. 1-2.
- รายงานพิเศษ : ท้องถิ่น-ท้องที่ ความสงบรวมไปถึงข่าวสารแตกหัก!! หนุนกระจายอำนาจ-คงกำนันผู้ใหญ่บ้าน. (11 - 17 มกราคม 2557). **สยามธุรกิจ**. น. 6(เต็มหน้า). สืบค้นจาก ฐานข้อมูล iQNewsClip
- วาระ “กำนัน – ผู้ใหญ่บ้าน” กับข้อเรียกร้อง ที่น่ากังขา?**. (7 พฤศจิกายน 2555). สืบค้น 4 ธันวาคม 2558 จาก <http://chaoprayanews.com/blog/happyforever/2012/11/07/%E0%B8%A7%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B8%B0%E2%80%9C%E0%B8%81%E0%B8%B3%E0%B8%99%E0%B8%B1%E0%B8%99-%E2%80%93%E0%B8%9C%E0%B8%B9%E0%B9%89%E0%B9%83%E0%B8%AB%E0%B8%8D%E0%B9%88%E0%B8%9A%E0%B9%89%E0%B8%B2/>
- สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. (ม.ป.ป.). พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช 2457. สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา. (2558). **รายงานการพิจารณาศึกษา กรณีให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เป็นสมาชิกสภาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ระดับตำบลโดยตำแหน่ง**. กรุงเทพมหานคร : สำนักการพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา.
- สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2555). **การปกครองส่วนท้องถิ่นและอำนาจหน้าที่ของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน** สืบค้น 30 พฤศจิกายน 2558 จาก <http://www.slideshare.net/analyst8/ss-37839143>
- สุริยะ วิริยะสวัสดิ์. (ม.ป.ป.). **สถาบันกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน : อดีต ปัจจุบันและอนาคต**. สืบค้น 17 ธันวาคม 2558 จาก www.dopatrang.go.th/datacenter/doc_download/iadttopic1.doc
- ไอศวรรย์ หนูนิล. (2556). **การศึกษาเปรียบเทียบบทบาทสถานภาพและการทำหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ระหว่างการดำรงตำแหน่งตามวาระ 5 ปี และการดำรงตำแหน่งครบอายุ 60 ปี**. (วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, สาขาวิชาการเมืองการปกครอง.